
Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België

Uitgave 2020

Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België

Uitgave 2020

COLOFON

Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België (Uitgave 2020)

*Cette publication est également disponible en français sous le titre:
Le poids économique des institutions sans but lucratif en Belgique (édition 2020)*

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel

AUTEUR(S)

Odile Biernaux, *expert*
Pierre Lemaire, *expert*
Hélène Volon, *expert*

COÖRDINATIE VOOR DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING

Françoise Pissart, *Directeur*
Sophie Van Mallegheem, *Senior projectcoördinator*
Kristof Van Bunder, *Project & knowledge manager*

VORMGEVING

TiltFactory

VERTALING

Patrick De Rynck

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be

WETTELIJK DEPOT

D/2893/2020/08

BESTELNUMMER

3708
Mei 2020
Met de steun van de Nationale Loterij

VOORWOORD

Bij de ongekende gezondheidscrisis die we heden doormaken, is de rol van vrouwen en mannen, actief binnen de verschillende werkterreinen van non-profitorganisaties, vaak van de eerste orde, of het nu gaat om eerstelijnsgezondheidszorgstructuren, ondersteuning van de meest kwetsbaren of structuren waardoor solidariteit zich kan manifesteren en / of organiseren.

Het in kaart brengen en verhogen van de zichtbaarheid van de verenigingssector is één van de doelstellingen van het programma Maatschappelijk Engagement van de Koning Boudewijnstichting. Het feit dat de verenigingssector een belangrijke rol speelt in het ontwikkelen van antwoorden op maatschappelijke uitdagingen en het versterken van de democratie is van alle tijden. Ook hun economisch gewicht is aanzienlijk. Sinds 2012 monitort de Koning Boudewijnstichting daarom via het Observatorium van het maatschappelijk engagement een aantal tendensen m.b.t. de financiële gezondheid, het vrijwilligerswerk en het economische gewicht van de sector. Het doet dit op periodieke basis om zo een diachroon perspectief te kunnen bieden. Deze vierde editie van het rapport over het economische gewicht van de instellingen zonder winstoogmerk (de izw's) in België is het resultaat van de voortgezette samenwerking van de Nationale Bank van België (NBB) en het Observatorium van maatschappelijk engagement.

Het rapport rond het economisch belang van de izw's in België beschouwt de economische activiteiten van entiteiten opgericht onder een statuut van vereniging zonder winstoogmerk en ermee geassimileerde zoals o.a. internationale verenigingen zonder winstoogmerk, stichtingen van openbaar nut en feitelijke verenigingen. Izw's gecontroleerd door de overheid vormen geen deel van de izw populatie¹. Omwille van de nood aan data worden enkel de izw's opgenomen die personeel tewerkstellen en/of een jaarrekening neerleggen bij de Balanscentrale van de NBB.

Sinds 2004 publiceert de NBB een satellietrekening van de izw's. De satellietrekening is ontwikkeld volgens een internationale methodologie die gebaseerd is op het Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts (Verenigde Naties, New York, 2003). Ze wordt opgesteld op basis van de cijfers uit de gedetailleerde nationale rekeningen zoals die op 30 september van het jaar voordien zijn gepubliceerd.

De satellietrekening van de izw's bevat een massa belangrijke informatie over de plaats, de dynamiek, de sectoriële en financiële eigenschappen en de regionale/gewestelijke kenmerken van de izw's in België. Het is de ambitie van deze publicatie om daar de kern uit te halen, die in perspectief te plaatsen en op een heldere en aantrekkelijke manier voor te stellen. Een vergelijking met de resultaten uit de vorige edities, laat eveneens toe om relevante evoluties doorheen de tijd te duiden.

Duidelijk is alvast dat de bijdrage van de izw's aan het bruto binnenlands product significant is en dat het volume dat ze aan banen creëren blijft groeien op een manier die systematisch hoger ligt dan in de rest van de economie.

¹ Hierop is een uitzondering indien die izw's zich in een marktconforme situatie bevinden.

De economische activiteit van de sector van de izw's wordt overheerst door 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening'; takken waar overheidsinkomsten goed zijn voor meer dan de helft van de totale middelen.

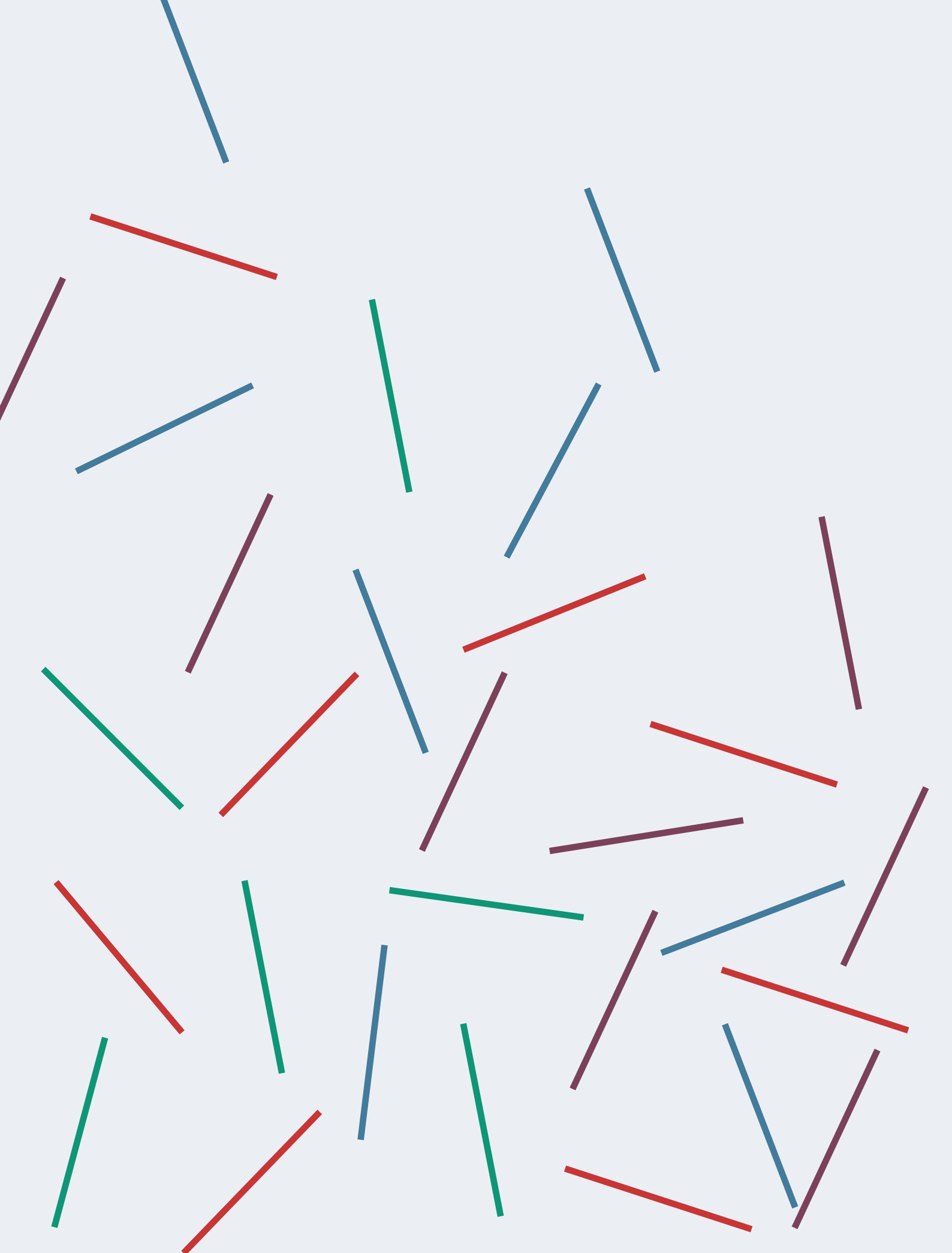
De Koning Boudewijnstichting hecht eraan in het bijzonder de NBB te danken, met name de leden van het departement Algemene Statistiek (Nationale en Regionale Rekeningen en Conjunctuur) voor de kwaliteit, nauwgezetheid en leesbaarheid van hun werk.

Koning Boudewijnstichting

Mei 2020

INHOUDSTAFEL

Voorwoord.....	5
Samenvatting	9
Inleiding.....	11
HOOFDSTUK 1. ALGEMEEN BEELD VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S	15
1.1 DE PLAATS VAN DE IZW'S IN DE ECONOMIE (2017).....	16
1.2 GROEI VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S SINDS 2009	18
HOOFDSTUK 2. GEDETAILEERDE ANALYSE	21
2.1 POPULATIE EN TOEGEVOEGDE WAARDE VAN DE IZW'S PER BEDRIJFSTAK	22
2.1.1 Populatie van de izw's per bedrijfstak	22
2.1.2 Toegevoegde waarde van de izw's per bedrijfstak	23
2.2 Bestedingen van de izw's	26
2.2.1 Lopende bestedingen van de izw's.....	27
2.2.2 Productiekosten van de izw's	28
2.2.3 Investeringsuitgaven van de izw's.....	30
2.3 Middelen van de izw's.....	31
2.3.1 Herkomst van de lopende middelen van de izw's	31
2.3.2 Overheidsfinanciering van de izw's.....	32
2.4 Gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's	34
2.4.1 Gesalarieerde werkgelegenheid.....	34
2.4.1.1 Plaats van de izw's in de economie.....	34
2.4.1.2 Betaalde werkgelegenheid bij de izw's in 2017	36
2.4.2 Gepresteerde uren en salarissen	37
HOOFDSTUK 3. DE GEWESTELIJKE DIMENSIE VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S.....	41
Besluit	45
Bijlage - Afbakening van de activiteiten per bedrijfstak	48

SAMENVATTING

Deze vierde editie van de studie over het economische gewicht van de verenigingssector in België gaat over de periode 2009-2017. Aan de hand van een analyse van de satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's) wil ze het belang van de sector meten en er het profiel van schetsen. Dat doet ze meer bepaald in termen van toegevoegde waarde, werkgelegenheid en de structuur van de bestedingen en de middelen.

Met een toegevoegde waarde die in de buurt komt van 5% van het bbp draagt de sector van de izw's significant bij aan de creatie van rijkdom in de Belgische economie. De bruto toegevoegde waarde van de sector is gestaag toegenomen, meer dan het gemiddelde van de economie als geheel, al is die tendens enigszins gekeerd sinds 2014. De creatie van toegevoegde waarde is vooral te danken aan de izw's die actief zijn in de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' (niet-openbare ziekenhuizen, wijkgezondheidscentra, gezondheidscentra) en 'maatschappelijke dienstverlening'. Deze izw's dragen ook in grote mate bij aan de creatie van de totale toegevoegde waarde binnen de bedrijfstak waarin ze actief zijn (met percentages van 45% tot 75%).

Met 497.400 gesalarieerde werknemers in 2017 zijn izw's belangrijke werkverschaffers. Hun aandeel in de totale gesalarieerde werkgelegenheid in de Belgische economie bedraagt 12,6% en gaat sinds 2009 in stijgende lijn. Over de hele verslagperiode bedraagt de gemiddelde groei van de werkgelegenheid in de verenigingssector jaarlijks 2,3%, tegenover 0,5% in de rest van de economie. Deze twee percentages groeien sinds 2015 wel naar elkaar toe, omdat de sector van de privévennootschappen een zekere dynamiek heeft teruggevonden. Ook hier zijn het de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' die instaan voor de meeste arbeidsplaatsen: met hun tweetjes zijn ze goed voor 70,5% van de totale gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's.

Als we niet het aantal werknemers analyseren, maar het aantal gewerkte uren of het totaal van de bezoldigingen, dan is het aandeel van de izw's in de economie wat kleiner. De verklaring ligt in het feit dat in de verenigingssector (en dan met name in de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening', die het grootste aantal izw-werknemers tellen) deeltijds werk couranter is. De sector beschikt ook niet over de middelen om lonen aan te bieden waarvan het niveau vergelijkbaar is met wat in de rest van de economie gangbaar is.

De izw's zijn een zeer arbeidsintensieve en weinig kapitaalintensieve sector. Dat weerspiegelt zich in de structuur van hun productiekosten (bezoldigingen zijn goed voor 57,6% daarvan, tegenover 21,6% bij de vennootschappen). Hun investeringsbestedingen liggen op een lager niveau als je vergelijkt met de bijdrage van de verenigingssector aan de totale toegevoegde waarde in België. Bij de vennootschappen zie je een investeringsbedrag per gesalarieerde werknemer dat bijna vier keer hoger is dan bij de izw's. Wat de middelen betreft, die komen hoofdzakelijk - het zal niet verbazen - uit overheidsfinanciering, vooral in de meest arbeidsintensieve bedrijfstakken.

Tot slot: uit een analyse van de verdeling per gewest blijkt dat Brussel afwijkt van de andere twee gewesten in ons land. Door zijn functie als nationale en Europese hoofdstad telt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in verhouding méér izw's, maar zij stellen minder gesalarieerd personeel te werk. Het gaat in hoofdzaak om verenigingen die de belangen van bepaalde groepen behartigen of die hun ideeëngoed propageren. Vandaar dat de izw's in Brussel, ondanks hun grotere aantal, iets minder wegen op de globale werkgelegenheid dan in Vlaanderen en Wallonië.

INLEIDING

De voorliggende publicatie is de vierde editie van de studie over het economische gewicht van het verenigingsleven in België. Ze is het resultaat van de samenwerking van de Nationale Bank van België (NBB) en de Koning Boudewijnstichting.

De analyse steunt op nieuwe statistieken die de NBB publiceert ten behoeve van het Instituut van de Nationale Rekeningen (INR) over de satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's). Daarin wordt een geheel van data samengebracht over de sector van het verenigingsleven. De data bieden het grote voordeel dat ze coherent zijn met het centrale kader van de nationale rekeningen, en meer in het bijzonder met de rekeningen van de sectoren waarvan de satellietrekening een soort van afgeleid product is.

De satellietrekening van de izw's bevat een aanzienlijke hoeveelheid statistische informatie. Deze publicatie wil daar de kern uithalen, die in perspectief plaatsen en op een toegankelijke manier voorstellen. Hieruit kan kostbare informatie worden gepuurd, meer bepaald over de plaats van de izw's in de Belgische economie.

De vorige editie van dit rapport, die in 2017 werd gepubliceerd, was de eerste waarin de nieuwe methodologische voorschriften van het Europese Rekeningenstelsel (in zijn nieuwe versie: ERS 2010) werden toegepast. Die editie betrof de verslagperiode 2009-2014.

In vergelijking met de editie uit 2017 worden in dit rapport een reeks methodologische aanpassingen aangebracht, die hoofdzakelijk verband houden met de wijzigingen in het centrale kader van de nationale rekeningen uit oktober 2019, naar aanleiding van de vijfjaarlijkse revisie (benchmark revision).² Deze nieuwe editie is meteen ook de aanleiding om de verslagperiode uit te breiden. Het gaat hier over de jaren 2009 tot 2017.

We nodigen de lezer uit om de editie van 2011 te raadplegen als hij ook een beeld wil krijgen van de periode 2000 tot 2008, in de wetenschap dat er tussen de twee periodes een methodologische breuklijn loopt.

In het eerste deel van deze publicatie wordt een algemeen beeld geschetst van de sector van de izw's en zijn belang in België (in verhouding tot de rest van de economie). In het tweede deel volgt dan een meer gedetailleerde analyse. Het gewicht van de diverse bedrijfstakken wordt er van naderbij bekeken, net als de structuur van de bestedingen en de middelen van de izw's. Vervolgens gaan we na welke rol de izw's spelen wat werkgelegenheid betreft. Het laatste deel is gewijd aan de regionale of gewestelijke dimensie van het verenigingsleven.

² Voor een meer gedetailleerde voorstelling van de methodologische wijzigingen die werden aangebracht, verwijzen we de lezer naar https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/m_rev19_n.pdf.

In het vervolg van deze tekst gebruiken we de begrippen 'izw', 'verenigingen', 'instellingen' en 'de verenigingssector' door elkaar om het geheel aan te duiden van de organismen die in de satellietrekening zijn opgenomen. Men moet daarbij blijven bedenken dat dit laatste nauwgezet is omschreven (zie in dit verband de kadertekst op pagina 13). De populatie van de izw's die door de satellietrekening worden gedekt mag dan ook niet worden gelijkgesteld met meer omvattende begrippen, zoals 'de non-profitsector' (die ook de openbare diensten omvat) of 'de sociale economie' (waarin ook organisaties zijn opgenomen zoals bepaalde coöperatieven, de ziekenfondsen en de vennootschappen met een sociaal doel die niet strikt het criterium 'zonder winstoogmerk' volgen dat voor izw's per definitie wél van toepassing is.)

Bovendien - dat heeft dan weer te maken met de beschikbaarheid van gegevens - wordt in de populatie van de satellietrekening alleen rekening gehouden met izw's die gesalarieerde werknemers tewerkstellen en/of die hun jaarrekening neerleggen bij de Balanscentrale van de NBB. Het belang van de verenigingssector in de economie wordt dan ook per definitie onderschat: de satellietrekening van de izw's meet namelijk de activiteiten niet die vrijwilligers aan de dag leggen.

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk? (een korte omschrijving*)

De satellietrekening: het concept

Het centrale kader van de nationale rekeningen geeft geen antwoord op alle vragen. Men vindt er statistische informatie die volgens een duidelijk omschreven schema wordt gepresenteerd, maar dat schema blijkt in sommige gevallen niet geschikt te zijn om er een welbepaalde economische realiteit mee te vatten. Vandaar het idee om meer specifieke informatie die in de nationale rekeningen vervat zit, te presenteren in de vorm van satellietrekeningen. De draagwijdte en de onderverdeling daarvan kunnen wisselen, naargelang van de materie waar ze betrekking op hebben.

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk (izw's)

De nationale rekeningen houden dus nogal wat beperkingen in die een correct begrip van de economische stromen bij de totale populatie van de izw's in de weg staan. Om dat euvel te verhelpen hebben de internationale en Europese instanties aanbevolen een satellietrekening op te stellen. De grondbeginselen daarvan staan te lezen in het Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts (United Nations, New York, 2003). In 2018 verscheen een herziene editie van dit handboek, nu met de titel Satellite Account on Nonprofit and Related Institutions and Volunteer Work. De nieuwe versie breidt de draagwijdte van de satellietrekening uit tot het geheel van de sector van de sociale economie. Toch blijft de satellietrekening van de izw's in België beperkter en behouden we de definities en het kader van de editie uit 2003 van het internationale handboek.

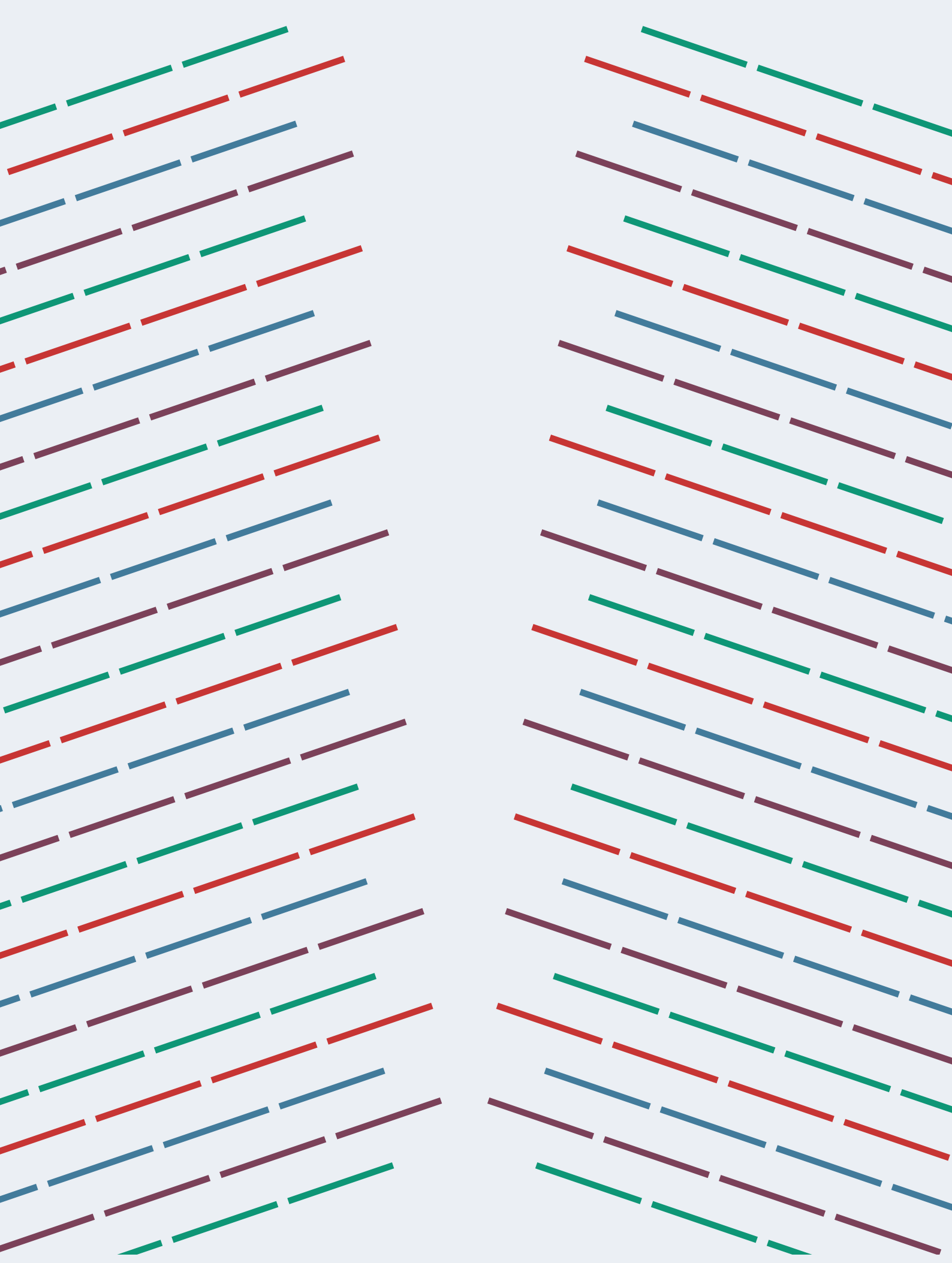
Het belangrijkste nadeel van het centrale kader van de nationale rekeningen is dat de izw's er niet in één sector worden samengebracht. Ze worden er verspreid over diverse institutionele sectoren, op basis van criteria zoals de aard van hun middelen, en het feit of er al dan niet financiering of controle door de overheid is. Het leek dan ook nuttig om deze entiteiten af te zonderen en samen te brengen in één specifieke rekening: de satellietrekening van de izw's.

In België dekt de satellietrekening het geheel van verenigingen: de verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's), de internationale verenigingen zonder winstoogmerk (ivzw's), de bedienaars van de eredienst, de vakverenigingen en politieke partijen (feitelijke verenigingen), en verder ook de stichtingen en de beroeps- of vakverenigingen. Vanwege de onbeschikbaarheid van gegevens voor de andere werd alleen rekening gehouden met de organisaties met gesalarieerd personeel en/of die hun jaarrekeningen neerleggen bij de Balanscentrale. We merken hierbij nog op dat alle non-profit-izw's die door de overheidsadministraties worden gecontroleerd, hier niet zijn opgenomen, zoals onder meer de schoolinstellingen van het vrije gesubsidieerde net. Ook de weinig talrijke izw's die behoren tot de sector van de financiële vennootschappen, maken geen deel uit van de populatie van deze studie.

* In het basisdocument uit 2004 De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2000-2001 (online beschikbaar via www.nbb.be) vindt de lezer meer uitleg bij de volgende thema's:

- de wijze waarop men in de nationale rekeningen met verenigingen omgaat;
- het doel van het instellen van een satellietrekening van de izw's;
- de populatie die de satellietrekening van de izw's op het oog heeft.

Een meer volledige beschrijving van de methodologie die wordt gehanteerd om de cijfergegevens in de satellietrekening van de izw's samen te stellen vindt men in de publicaties van het INR De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2009-2010 (Brussel, december 2012) en De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk 2009-2014 (Brussel, mei 2017).

Hoofdstuk 1. **Algemeen beeld van de sector
van de izw's**

1.1 DE PLAATS VAN DE IZW'S IN DE ECONOMIE (2017)

De satellietrekening van de instellingen zonder winstoogmerk omvat voor 2017 ongeveer 19.000 entiteiten die volgens de nomenclatuur van de nationale rekeningen verdeeld zijn over de sector van de niet-financiële vennootschappen (NFV)³ en die van de izw's ten behoeve van huishoudens.⁴

Tabel 1 geeft aan dat de totale productie van de izw's op 39 miljard euro komt, of 4,3% van de totale productie van de Belgische economie. Deze productieactiviteit leverde een bruto toegevoegde waarde op van bijna 21,6 miljard euro, wat de bijdrage van de izw's aan het bruto binnenlands product (bbp) op zowat 4,9% brengt.

De investeringen van de izw's worden geschat op 3,3 miljard euro in 2017, of 3,2% van de totale investeringen in België. Maar wat de bezoldiging van gesalarieerde werknemers betreft, en meer nog wat werkgelegenheid betreft, is het gewicht van de izw's in de Belgische economie nog het grootst: met 497.400 gesalarieerde werknemers in 2017 bedraagt het aandeel van de izw's in de totale gesalarieerde werkgelegenheid in de Belgische economie 12,6%. Door de gemiddeld minder hoge lonen en het grotere aantal deeltijdse werknemers (zie onder 2.4) vertegenwoordigen de izw's in de totale loonmassa van gesalarieerde werknemers 'slechts' 9,8%

3 Volgens de definitie van het Europees Rekeningenstelsel (ERS 2010) vinden we in de sector van de niet-financiële vennootschappen (S.11) 'het geheel van institutionele entiteiten met een rechtspersoonlijkheid die verhandelbare goederen produceren en die als voornaamste activiteit hebben het produceren van niet-financiële goederen en diensten' (ERS 2010, §2.45). Meer concreet zijn niet-financiële vennootschappen (NFV) ondernemingen en izw's die niet betrokken zijn bij de financiële sector (zoals banken, verzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen, investeringsfondsen enz.) of bij zogenaamde aanvullende financiële activiteiten (verzekeringsmakelaars, kredietmakelaars, beheersmaatschappijen voor collectieve beleggingen enz.). NFV's vormen dan ook een brede waaier aan vennootschappen, van grootschalige multinationale ondernemingen tot de kleinste KMO's. Er horen ook tal van izw's in thuis met zeer uiteenlopende economische activiteiten. Zo zijn er een groot aantal actief in de kunsten, het amusement en de recreatieve activiteiten (sportclubs, cultuurcentra, zalen voor evenementen), in andere dienstverlenende activiteiten (beroepsorganisaties, vakbonden enz.) en in de zorgsector (ziekenhuizen, woonzorgcentra enz.). De weinig talrijke izw's die actief zijn in de financiële sector, zijn niet opgenomen in de satellietrekening. Het gaat om enkele tientallen izw's die bijzondere pensioenregelingen beheren, actief zijn met microkredieten enz.

4 De sector van de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15) omvat 'de entiteiten met een rechtspersoonlijkheid ten behoeve van huishoudens en die private niet-marktproducenten zijn. Hun belangrijkste inkomsten zijn vrijwillige bijdragen in speciën of in natura. Die komen van de huishoudens in hun hoedanigheid van consumenten. Verder zijn er de gelden van overheden en inkomsten uit eigendom.' (ERS 2010, §2.129). Hier horen izw's in thuis zoals Les Petits Riens, Artsen zonder Grenzen, het Belgische Rode Kruis, de Europese organisatie voor het onderzoek naar en de behandeling van kanker, Natuurpunt Beheer, de Stichting tegen Kanker, Lire et Ecrire enz.

Tabel 1: Kerncijfers van de izw's

	2009	2017
Aantal izw's binnen de satellietrekening	18 445	19 060
Entiteiten gerangschikt bij de vennootschappen	10 248	11 194
Entiteiten gerangschikt bij de izw's t.b.v. huishoudens	8 197	7 866
Productie		
Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)	29 046	39 028
Percentage in de totale economische productie	4,2 %	4,3 %
Bruto toegevoegde waarde		
Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)	16 460	21 661
Percentage van de totale bruto toegevoegde waarde	5,3 %	5,4 %
Percentage van het bbp	4,8 %	4,9 %
Investeringen		
Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)	2 446	3 322
Percentage van het totaal aan investeringen in de economie	3,1 %	3,2 %
Loonmassa van gesalarieerde werknemers		
Tegen lopende prijzen (in miljoenen euro's)	16 173	21 562
Percentage van de totale loonmassa in de economie	8,9 %	9,8 %
Gesalarieerde werkgelegenheid		
Aantal personen (x1000)	415,6	497,4
Percentage van de gesalarieerde binnenlandse werkgelegenheid	11,1 %	12,6 %

Bron: INR.

Uit deze cijfers blijkt dat de sector van de izw's een belangrijke werkgever is in het Belgische economische landschap, terwijl de bijdrage aan het bbp en aan de investeringen in verhouding kleiner is. Hier kunnen diverse verklaringen voor worden gegeven: door de aard zelf van zijn activiteiten is de sector van de izw's minder kapitaalintensief⁵ in vergelijking met de meer 'traditionele' ondernemingen en is er relatief bekeken een omvangrijke werkgelegenheid. De dominante plaats van werkgelegenheid in de creatie van toegevoegde waarde is nog opvallender als we ermee rekening houden dat - zoals nog zal blijken uit de gedetailleerde analyse - het aandeel van het deeltijdse werk groter is in de izw's. Het aantal werknemers is dus groter voor eenzelfde volume aan arbeid. Aan de andere kant wordt het aandeel van de izw's in de totale werkgelegenheid in de economie alleen afgemeten aan de gesalarieerde werkgelegenheid, wat in dit geval de relevante variabele is. De werkgelegenheid door zelfstandigen blijft dan ook buiten beschouwing. Toch is hun bijdrage aan de creatie van toegevoegde waarde in de economie reëel en wordt die wel meegenomen als het gaat om het bepalen van het aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde. Deze facetten

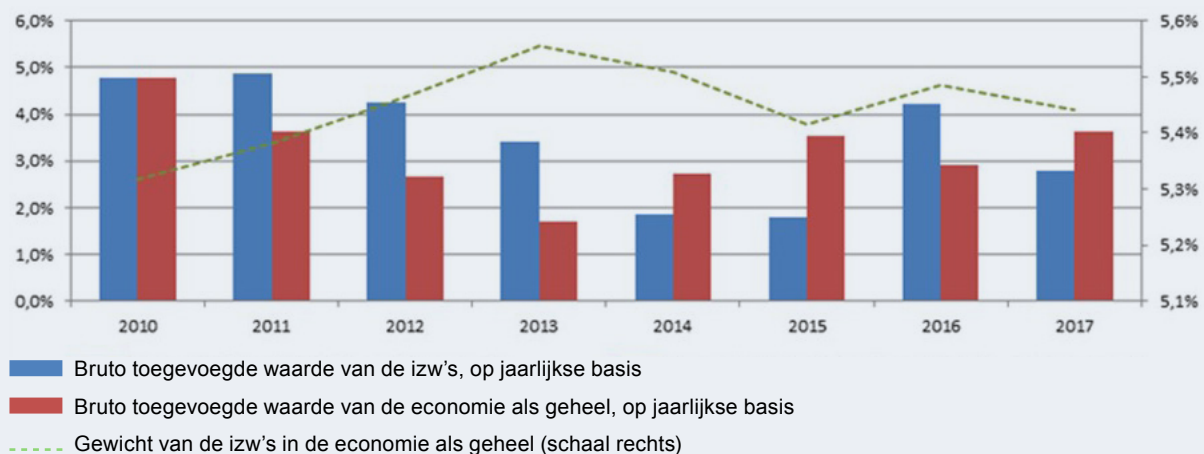
⁵ Voor meer details inzake het meten van de kapitaalintensiteit verwijzen we de lezer naar luik 2.2.3. van dit rapport.

kunnen een verklaring bieden waarom het aandeel van de izw's in de economie duidelijker groter is wat gesalarieerde werkgelegenheid betreft dan als je kijkt naar hun bijdrage aan de creatie van toegevoegde waarde.

1.2 GROEI VAN DE SECTOR VAN DE IZW'S SINDS 2009

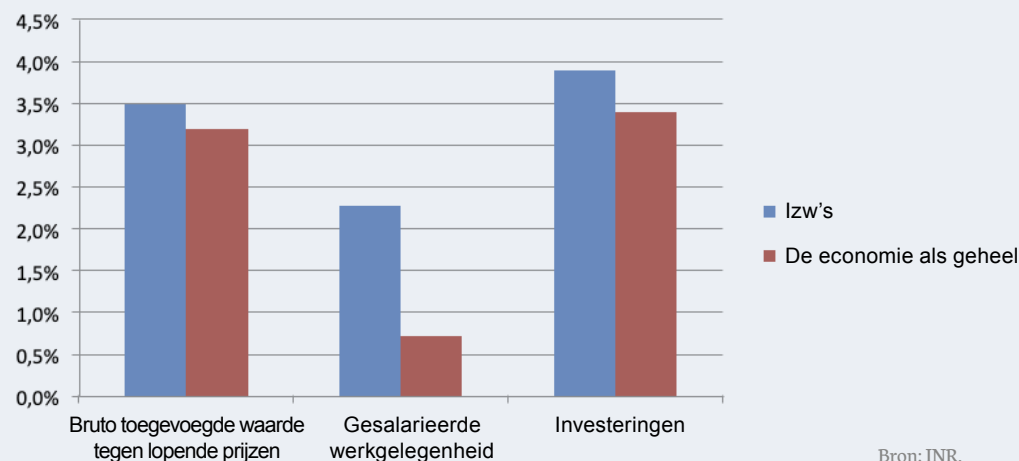
Over het geheel van de periode 2009-2017 is de bruto toegevoegde waarde van de izw's tegen lopende prijzen gemiddeld jaarlijks met 3,5% toegenomen, terwijl die van de economie als geheel met 3,2% is gestegen. Achter deze vaststelling zit wel een omkering van de tendens verborgen die in de loop van de periode plaatsvond. Tot 2013 was de groei van de izw's in vergelijking met de economie als geheel systematisch groter. Dat is sinds 2014 (met uitzondering van 2016) niet langer het geval. Het gevolg is dat het relatieve aandeel van de izw's in de bruto toegevoegde waarde tussen 2010 en 2013 is gestegen van 5,3% tot 5,6%, en in 2017 opnieuw is gedaald tot 5,4%.

Grafiek 1a : Gewicht en dynamiek van de izw's in de Belgische economie - Bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen

Bron: INR.

Grafiek 1b : Dynamiek van de izw's in de Belgische economie - Gemiddelde jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde tegen lopende prijzen, de gesalarieerde werkgelegenheid en de investeringen in de periode 2009-2017

Bron: INR.

Wat de evolutie van de gesalarieerde werkgelegenheid betreft, zien we over het geheel van de periode een belangrijke ‘groeikloof’ tussen de izw’s en de rest van de economie. De jaarlijkse gemiddelde groei van de werkgelegenheid in de sector van de izw’s over de periode 2009-2017 bedraagt 2,3%, tegenover 0,7% in de economie als geheel. Die dynamiek is merkbaar aan een behoorlijk stevige toename van het gewicht van de izw’s in de totale gesalarieerde werkgelegenheid van de economie als geheel: van 11,1% in 2009 tot 12,6% in 2017. Een gedetailleerde analyse van de evolutie van de gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw’s vindt u in luik 2.4 van dit rapport.

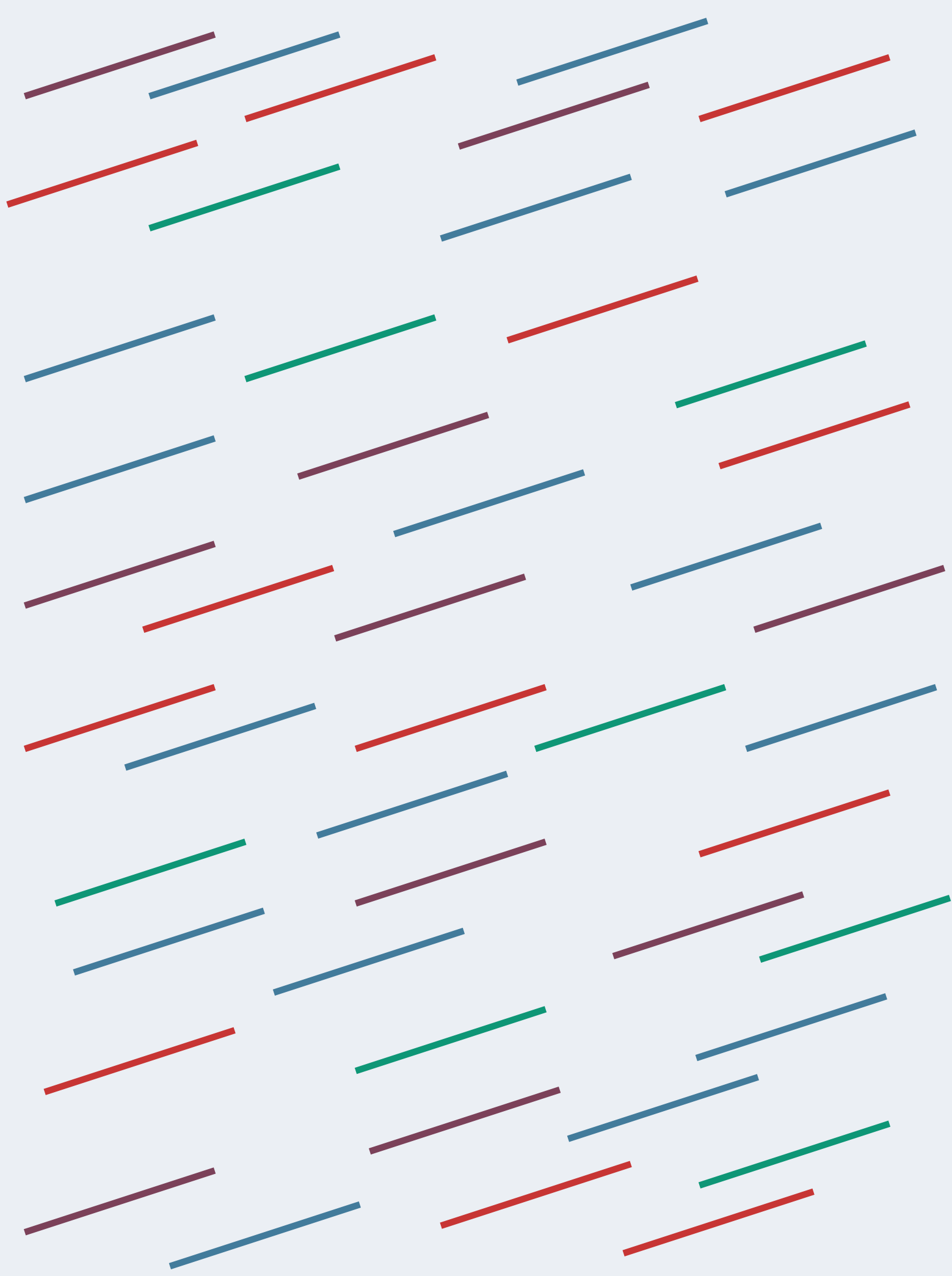
De jaarlijkse gemiddelde groei van de investeringen bij de izw’s is ook groter dan die van de investeringen van de economie als geheel, en dat terwijl de kapitaalintensiteit van de sector relatief zwak is, zoals verder nog zal blijken. We moeten die relatieve investeringsdynamiek wel nuanceren. Zo daalt de evolutie van de investeringen in de totale economie door de investeringen die gezinnen en financiële vennootschappen doen. De investeringen van niet-financiële vennootschappen daarentegen laten een gemiddelde groei zien van 4,1%. Wat de izw’s betreft, situeert de investeringsdynamiek zich vooral in de takken ‘menselijke gezondheidszorg’ en ‘maatschappelijke dienstverlening’. Daarbuiten is de aangroei van de investeringen door izw’s (+2,4%) lager dan in de rest van de economie.

Uit deze eerste analyse blijkt niet alleen dat het verenigingsleven in de economie een belangrijke rol speelt als werkverschaffer, maar ook dat de sector voor een niet te verwaarlozen deel bijdraagt aan de totale bruto toegevoegde waarde in de Belgische economie. De groei van de gesalarieerde werkgelegenheid in de sector is weliswaar systematisch groter dan in de rest van de economie over de periode, maar zijn relatieve bijdrage aan de toegevoegde waarde, die tussen 2009 en 2014 sterk aangroeide, lijkt de jaren nadien eerder pas op de plaats te maken.

Deze algemene vaststellingen verbergen overigens vormen van ongelijkheid tussen de diverse bedrijfstakken in de sector van de izw’s. Het synthesebeeld hierboven biedt ook geen verklaring voor de structurele verschillen tussen de izw’s en de ‘traditionele’ bedrijven, met name wat hun bestedingen en middelen betreft. Dat is het voorwerp van de gedetailleerde analyse in het volgende luik.

De izw’s zijn in heel uiteenlopende domeinen actief. Op basis van de NACE-BEL-nomenclatuur, die wordt gehanteerd door de diverse instellingen die lid zijn van het Instituut voor de Nationale Rekeningen, komen de izw’s uit de satellietrekening voor in zeven groepen met de volgende hoofdactiviteiten: ‘landbouw en industrie’, ‘diensten’, ‘onderwijs’, ‘menselijke gezondheidszorg’, ‘maatschappelijke dienstverlening’, ‘kunsten, amusement en recreatie’ en ‘overige diensten’. Allemaal worden ze nog eens onderverdeeld in diverse bedrijfstakken. Een meer gedetailleerde beschrijving van deze groepen is opgenomen in de bijlage aan het eind van deze publicatie.⁶

⁶ Zie voor een gedetailleerde voorstelling van de NACE-BEL 2008-nomenclatuur: NACE-BEL 2008, Economische activiteiten nomenclatuur, met toelichtingen, FOD Economie, Algemene directie Statistiek en Economische Informatie, Brussel, 2011.

Hoofdstuk 2. **Gedetailleerde analyse**

2.1 POPULATIE EN TOEGEVOEGDE WAARDE VAN DE IZW'S PER BEDRIJFSTAK

In de volgende bladzijden wordt meer in detail beschreven hoe het per bedrijfstak zit met de verdeling van de populatie van de izw's en hun gewicht in de toegevoegde waarde per bedrijfstak. De vaststellingen in de volgende alinea's blijven goeddeels dezelfde als wat uit de vorige edities van dit rapport reeds bleek.

Zo is meer dan de helft van de izw's actief in de takken 'overige diensten' en 'maatschappelijke dienstverlening'. Maar de bijdrage aan de totale toegevoegde waarde van de izw's is het hoogst in de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening'.

2.1.1 POPULATIE VAN DE IZW'S PER BEDRIJFSTAK

De bedrijfstak 'overige diensten' omvat bijna 36,5% van het totale aantal izw's in de satellietrekening. De belangrijkste tak binnen deze groep is NACE-BEL 94, zijnde 'verenigingen'. Daar horen bij, bij wijze van voorbeelden: de vakbonden, politieke partijen, beroepsverenigingen, religieuze organisaties, jeugdverenigingen, organisaties en bewegingen voor volwassenen, organisaties actief in de ziektepreventie, milieu- en mobiliteitsverenigingen enz.

Met 23,1% van het totale aantal izw's komt de bedrijfstak 'maatschappelijke dienstverlening' op de tweede plaats. Hier worden twee subcategorieën van izw's onderscheiden, afhankelijk van de vraag of ze al dan niet huisvesting aanbieden.⁷ Bij de izw's die actief zijn in de subcategorie 'maatschappelijke dienstverlening met huisvesting', moeten we denken aan woonzorgcentra, residentiële diensten voor personen met een beperking, opvanghuizen voor mensen in moeilijkheden...

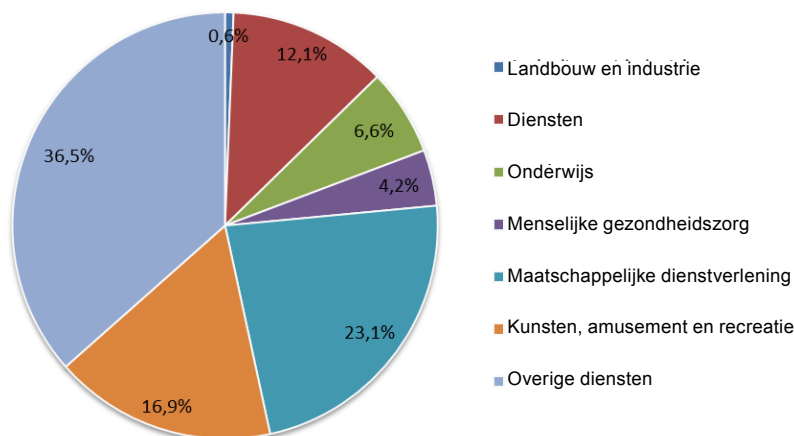
Izw's in de subcategorie 'maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting' zijn bijvoorbeeld opvangcentra voor mensen in moeilijkheden, hulpdiensten voor vluchtelingen, verenigingen die bejaarde en zieke mensen bezoeken en ook maatschappelijke organisaties met een specifieke competentie, zoals het Rode Kruis en Artsen zonder Grenzen.

De top drie van de bedrijfstakken die het meest vertegenwoordigd zijn bij de izw's wordt vervolledigd door 'kunsten, amusement en recreatie' (16,9%).

⁷ Respectievelijk NACE-BEL 87 en 88.

De overige ca. 22% van de izw's is verdeeld over de bedrijfstakken 'diensten' (handel, horeca, transport en immobiliën, goed voor 12,1%), 'onderwijs' (6,6%)⁸, 'menselijke gezondheidszorg' (4,2%) en 'landbouw en industrie' (0,6%).

Grafiek 2a : Bedrijfstakken van de izw's in 2017 - Verdeling volgens aantal izw's

Bron: INR.

2.1.2 TOEGEVOEGDE WAARDE VAN DE IZW'S PER BEDRIJFSTAK

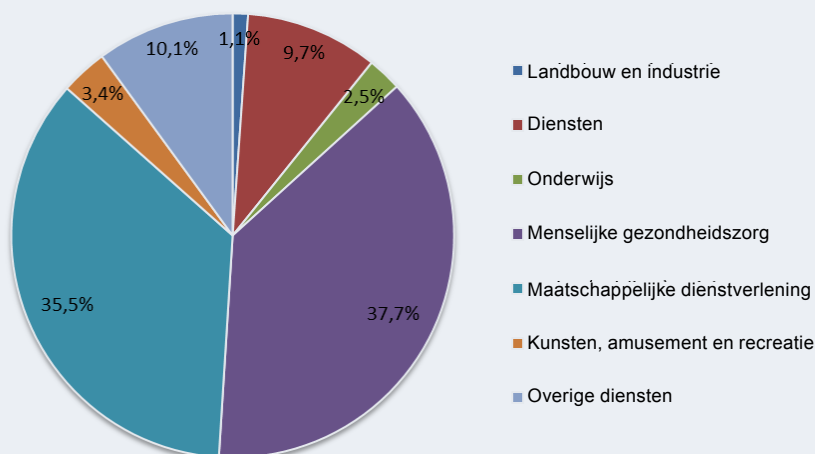
De analyse van het soort activiteiten dat de izw's beoefenen, kan ook vanuit een andere hoek worden belicht: hoe is het gesteld met de toegevoegde waarde bij de diverse bedrijfstakken in de verenigingssector? Dat toont grafiek 2b. De resultaten van die analyse verschillen grondig van wat we zien als we vertrekken van de aantallen izw's.

De izw's in de bedrijfstak 'menselijke gezondheidszorg' dragen voor 37,7% bij aan de totale toegevoegde waarde van de sector van de izw's, terwijl ze maar 4,2% uitmaken van het aantal organisaties die in de satellietrekening van de izw's zijn opgenomen. We hebben het hier over ziekenhuizen (zonder de openbare ziekenhuizen), wijkgezondheidscentra, gezondheidscentra enz.

We zien ook dat bij de izw's uit de bedrijfstakken 'maatschappelijke dienstverlening' en 'diensten' de bijdrage aan de toegevoegde waarde van de sector in dezelfde verhouding ligt als hun numerieke gewicht in de populatie (respectievelijk 35,5% en 9,7%). Het gewicht van de izw's uit de 'overige diensten' bedraagt daarentegen slechts 10,1% wat hun toegevoegde waarde betreft. Dat is duidelijk minder dan het percentage izw's dat zij vertegenwoordigen (36,5%).

⁸ We merken hierbij op dat de schoolinstellingen uit het vrije net, die een vzw-vorm kunnen aannemen, niet zijn opgenomen in de satellietrekening van de izw's. De entiteiten uit de bedrijfstak 'onderwijs' in de satellietrekening van de izw's zijn centra voor volwassenenonderwijs, alfabetiseringscentra, internationale scholen, huiswerkcentra enz.

Grafiek 2b: *Bedrijfstakken van de izw's in 2017 - Verdeling volgens toegevoegde waarde van de izw's*

Source: ICN.

Deze ongelijkheid tussen de bedrijfstakken naargelang van de gekozen indicator (aantal izw's ofwel toegevoegde waarde) heeft te maken met het feit dat de gemiddelde grootte van izw's uitgedrukt in toegevoegde waarde sterk verschilt naargelang van hun bedrijfstak (zie tabel 2). Zo beïnvloedt het opnemen van de ziekenhuizen met een vzw-statuuat in de populatie de gemiddelde grootte van de izw's in de tak 'menselijke gezondheidszorg' aanzienlijk. De bruto toegevoegde waarde van een izw uit deze bedrijfstak bedraagt dan ook gemiddeld meer dan 10 miljoen euro in 2017, tegenover gemiddeld ongeveer 1,1 miljoen euro voor izw's uit alle andere bedrijfstakken samen. Aan het andere eind van het spectrum zijn er de izw's die actief zijn in 'kunsten, amusement en recreatie' of ook in 'overige diensten': zij zijn het kleinst, met een gemiddelde bruto toegevoegde waarde die per entiteit schommelt tussen ongeveer 230.000 en 313.000 euro.

Tabel 2 : Gemiddelde grootte van de izw's per bedrijfstak in 2017

	Aantal izw's (entiteiten)	Bruto toegevoegde waarde (in miljoenen euro's)	Gemiddelde bruto toegevoegde waarde per izw (x1000)	Jaarlijkse gemiddelde groei (2009-2017)
Landbouw en industrie	123	242	1 964	3,1 %
Diensten	2 299	2 098	913	2,5 %
Onderwijs	1 250	541	433	3,1 %
Menselijke gezondheidszorg	808	8 166	10 106	3,4 %
Maatschappelijke dienstverlening	4 401	7 697	1 749	4,0 %
Kunsten, amusement en recreatie	3 220	738	229	2,7 %
Overige diensten	6 959	2 179	313	3,2 %
Totaal izw's	19 060	21 661	1 136	3,5 %

Bron: INR.

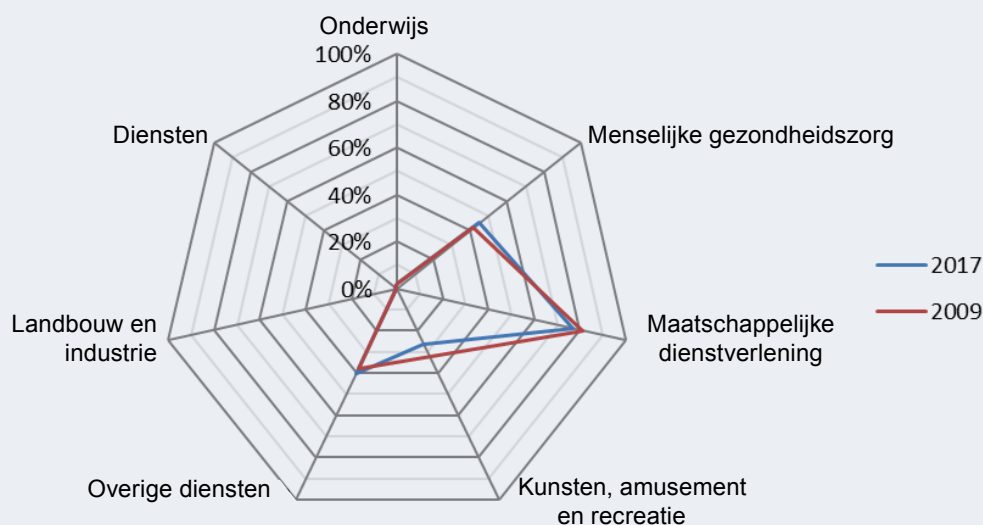
Wat hun bijdrage aan de groei van de toegevoegde waarde betreft, blijkt uit de tabel dat de verenigingen uit de bedrijfstak 'maatschappelijke dienstverlening' het meest dynamisch zijn, met een jaarlijkse gemiddelde groei van 4,0% tussen 2009 en 2017.

Over dezelfde periode zien we bij het geheel van de izw's een jaarlijkse gemiddelde groei van 3,5%. Aan de andere kant van het spectrum staan de bedrijfstakken 'kunsten, amusement en recreatie' en 'diensten'. Daar is de groei van de toegevoegde waarde het kleinst, met gemiddeld ongeveer 2,5%.

Een interessant vraagstuk is ook dat van de bijdrage van de izw's aan de totale toegevoegde waarde van de bedrijfstakken waarin zij actief zijn. Anders gezegd: wat is het relatieve gewicht van de izw's binnen de diverse bedrijfstakken in de economie als geheel?

Grafiek 3 laat zien dat de izw's in de bedrijfstak 'maatschappelijke dienstverlening' een hoofdrol spelen. In 2017 droegen ze voor 76,9% bij aan de creatie van de totale toegevoegde waarde binnen deze economische bedrijvigheid. Dat is een lichte daling tijdens de verslagperiode: in 2009 bedroeg het gewicht van de izw's in deze bedrijfstak immers nog 80,9%. De bijdrage van de izw's in termen van toegevoegde waarde is ook aanzienlijk in de bedrijfstakken 'overige diensten' (40,3%) en 'menselijke gezondheidszorg' (44,9%). Dat betekent een toename sinds 2009 (met respectievelijk 2,5% en 3,2%). De tak 'kunsten, amusement en recreatie' tot slot is de vierde in de pikorde van belangrijkheid, met 26,2% van de totale toegevoegde waarde die de izw's creëren. Dat betekent sinds 2009 wel een forse daling (met 6,1%).

Grafiek 3 : Aandeel van de izw's in de toegevoegde waarde van de economie als geheel, volgens bedrijfstak, in 2009 en 2017

Bron: INR.

De belangrijke plaats die de izw's innemen in de domeinen 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' houdt verband met het feit dat in die takken veel instellingen actief zijn met een aanbod van diensten die grotendeels door de overheid worden gefinancierd. In het deel dat handelt over de middelen van de izw's (2.3) komen we daarop terug.

Het is niet verwonderlijk dat de bijdrage van de izw's aan de toegevoegde waarde in de takken 'landbouw en industrie', 'overige diensten' en 'onderwijs' erg laag is, met percentages van respectievelijk 0,3%, 1,0% en 2,0% in 2017. Bij de organisaties die zijn opgenomen in 'landbouw en industrie' gaat het vooral over ondernemingen die instaan voor aangepast werk.

2.2 BESTEDINGEN VAN DE IZW'S

Dit onderdeel is gewijd aan de bestedingen van de izw's.

Voor we de analyse aanvatten, maken we een vergelijking van de bestedingsstructuur bij niet-financiële vennootschappen die geen izw zijn.⁹ In het vervolg van dit document worden zij soms simpelweg 'vennootschappen' genoemd.

⁹ In de nomenclatuur van de nationale rekeningen worden bedoeld: de vennootschappen (behalve de izw's) die zijn opgenomen in de sector van de niet-financiële vennootschappen.

2.2.1 LOPENDE BESTEDINGEN VAN DE IZW'S

De lopende bestedingen kunnen in twee categorieën worden opgesplitst. Aan de ene kant zijn er de productiekosten: de intermediaire aankoop van goederen en diensten, bezoldigingen, afschrijvingen (of verbruik van vaste activa) en netto belastingen (belastingen min subsidies) op de productie. Aan de andere kant zijn er de andere lopende uitgaven: de lopende overdrachten, belastingen op inkomen en vermogen, en betalingen van inkomen uit vermogen (vooral de betaling van interesten en in voorkomend geval ook van dividenden).

Uit tabel 3 blijkt dat de structuur van de lopende uitgaven van verenigingen anders is dan die van niet-financiële vennootschappen die geen izw zijn. In 2017 vertegenwoordigden de productiekosten 95% van de lopende uitgaven van de izw's, tegenover slechts 89% voor de vennootschappen. Een verklaring voor dit verschil is de nagenoeg volledige afwezigheid van door de izw's gestorte inkomsten uit vermogen, een post die bij de vennootschappen 8,3% van de lopende uitgaven uitmaakt. Ook na aftrek van de dividenden die werden uitbetaald (izw's keren geen dividenden uit) liggen bij de vennootschappen de uitgaven in de vorm van betalingen van inkomen uit vermogen relatief hoger dan bij de izw's. Dat valt vooral te verklaren doordat bij de vennootschappen vaker dan bij de izw's een beroep wordt gedaan op bankkredieten. De kosten daarvan zijn verminderd door de daling van de interesten.

Tabel 3 : Structuur van de lopende uitgaven bij izw's in 2017, in vergelijking met de andere niet-financiële vennootschappen (in percentages van de totale lopende uitgaven)

	ISBL	Niet-financiële vennootschappen (zonder izw's)
Productiekosten	94,9%	88,8%
Betaalde inkomsten uit vermogen	0,9%	8,3%
<i>p.m. zonder uitgekeerde dividenden</i>	0,9%	2,0%
Lopende overdrachten	2,3%	0,6%
Belastingen en sociale bijdragen	1,9%	2,4%
Totale lopende uitgaven	100,0%	100,0%

Bron: INR.

* Met uitzondering van de izw's.

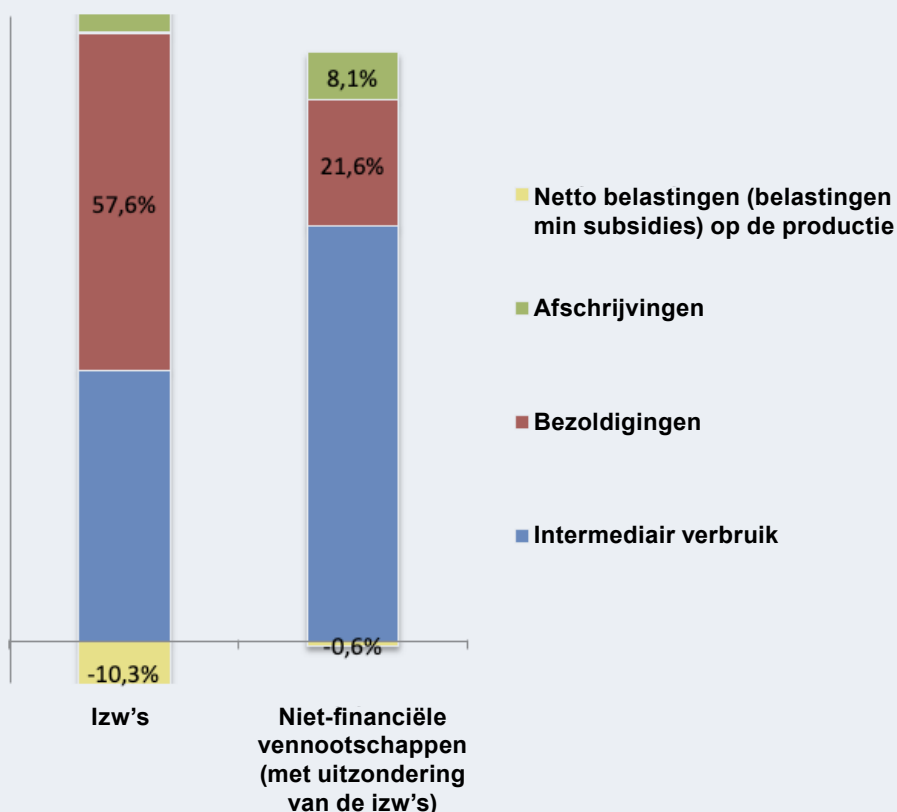
Een ander verschil betreft de lopende overdrachten, waarin de giften in speciën en in natura zijn opgenomen. De izw's besteden daar een relatief groter aandeel van hun lopende uitgaven aan dan de vennootschappen.¹⁰ Bij de izw's bedragen de lopende overdrachten 2,3% van al hun lopende bestedingen, terwijl dezelfde post bij de vennootschappen beperkt blijft tot 0,6% van het totaal.

¹⁰ Dat is bijvoorbeeld het geval voor de Koning Boudewijnstichting, die giften ontvangt en uitkeert. De NBB krijgt de informatie over de uitgekeerde giften aan de hand van een enquête bij de instellingen.

2.2.2 PRODUCTIEKOSTEN VAN DE IZW'S

De productiekosten vormen de belangrijkste post in de lopende uitgaven, zowel voor de izw's als voor de vennootschappen. De aard van deze kosten verschilt wel naargelang van de categorie. Zoals grafiek 4 laat zien, toont de structuur van de productiekosten van de izw's het arbeidsintensieve karakter van hun productie aan.

Grafiek 4: Samenstelling van de productiekosten van de izw's in 2017, vergeleken met vennootschappen (in percentages van de totale productiekosten)

Bron: INR.

In 2017 maken bezoldigingen van werknemers gemiddeld 57,6% van de productiekosten van izw's uit, bij de vennootschappen slechts 21,6%. We moeten hierbij wel onderstrepen dat dit aandeel verschilt naargelang van de bedrijfstak van de betrokken izw's (zie tabel 4). Zo ligt het cijfer erg hoog in 'maatschappelijke dienstverlening' (85,3%). Daartegenover staan de izw's die bij 'overige diensten' zijn ondergebracht: daar maken de bezoldigingen slechts 41,2% van de productiekosten van izw's uit.

De intermediaire aankoop van goederen en diensten staat bij de productiekosten van izw's op de tweede plaats wat belang betreft: 46,4% in 2017. Dat cijfer ligt gevoelig lager dan de 71% die werd genoteerd bij de vennootschappen.

Tabel 4 : Productiekosten van de izw's per bedrijfstak, in 2017 (in percentages van de totale productiekosten)

	Intermediaire aankoop van goederen en diensten	Bezoldiging van werknemers	Afschrijvingen	Netto belastingen op de productie	Totaal (in miljoenen euro's)
Landbouw en industrie	62,5%	55,9%	8,4%	-26,7%	607
Diensten	50,6%	59,5%	8,5%	-18,6%	4.235
Onderwijs	45,5%	60,1%	4,9%	-10,5%	924
Menselijke gezondheidszorg	48,5%	48,2%	6,7%	-3,5%	15.881
Maatschappelijke dienstverlening	29,6%	85,3%	6,2%	-21,0%	8.586
Kunsten, amusement en recreatie	48,0%	57,1%	8,3%	-13,4%	1.317
Overige diensten	60,6%	41,2%	3,1%	-4,9%	5.857
TOTAAL van de izw's	46,4%	57,6%	6,3%	-10,3%	37.406

Bron: INR.

Een ander verschil tussen de izw's en de vennootschappen vinden we bij de netto belastingen (belastingen min subsidies) op de productie.¹¹ Bij de vennootschappen zijn de subsidies voor de productie slechts zeer lichtjes hoger dan de belastingen op de productie, waardoor de twee posten over het algemeen met elkaar in evenwicht zijn. Dat is niet het geval bij de izw's: zij krijgen meer subsidies dan dat ze belastingen betalen op hun productie. Dat is vooral het geval in de bedrijfstak 'landbouw en industrie', waarin ook de meeste ondernemingen die instaan voor aangepast werk zijn opgenomen. Zij krijgen voor de werkgelegenheid die ze aanbieden overheidssteun, en die wordt in de nationale rekeningen als 'subsidies voor de productie' geregistreerd.

2.2.3 INVESTERINGSUITGAVEN VAN DE IZW'S

De investeringsuitgaven gaan over wat gemeenzaam wordt genoemd de investeringen in vaste activa. Dat zijn de activa die worden geproduceerd en gebruikt bij het productieproces, zoals de gebouwen, de machines en andere uitrusting, en ook computers en uitgaven voor R&D (research & development).

¹¹ De netto belastingen op de productie omvatten de belastingen met aftrek van de ontvangen subsidies. Een negatieve waarde betekent dat de ontvangen subsidies voor de productie hoger zijn dan de betaalde belastingen op de productie. De belastingen op de productie omvatten de belastingen en taksen die de vennootschappen en izw's moeten betalen omdat ze goederen en diensten produceren. Het gaat vooral om de onroerende voorheffing, verkeersbelasting en milieutaksen. De subsidies voor de productie bestaan vooral uit tewerkstellingssubsidies (sociale Maribel, belastingvermindering op de bedrijfsvoorheffing, dienstencheques enz.).

De investeringsuitgaven van de izw's bedragen in 2017 3,3 miljard euro, of 3,2% van de totale investeringsuitgaven in de Belgische economie. Dit percentage ligt lager dan wat men krijgt als men de relatieve bijdrage van de izw's aan de totale toegevoegde waarde in België bekijkt (5,4%). Dat is nog meer uitgesproken het geval als men vergelijkt met de totale gesalarieerde arbeid (12,6%). Het beperkte niveau van de investeringsuitgaven van de izw's vloeit voort uit wat hierboven werd aangegeven: de verenigingssector is erg arbeidsintensief, en dus weinig kapitaalintensief.

De kapitaalintensiteit kan worden omschreven als de verhouding tussen de uitgaven in kapitaal en de arbeid in een bepaalde tijdsspanne. Tabel 5 hieronder vergelijkt de waarde van deze verhouding voor de verenigingen en de vennootschappen in 2017. Het is niet verrassend dat de kapitaalintensiteit van de izw's flink onder het niveau ligt van de vennootschappen. Het investeringsbedrag per gesalarieerde werknemer ligt daar bijna vier keer hoger dan bij de izw's.

Pro memoria: volgens de Europese boekhoudregels van ERS 2010 worden ook alle uitgaven voor R&D verplicht opgenomen bij de investeringen. Bij de izw's blijven die erg beperkt, terwijl ze in bepaalde vennootschappen bijzonder hoog kunnen zijn, wat bijdraagt aan de kloof die we in dit verband opmerken.

Tabel 5 : Investeringsuitgaven en kapitaalintensiteit van de izw's in 2017

	Investeringsuitgaven (in miljoenen euro's)	Gesalarieerde werkgelegenheid bij izw's (x1000)	Kapitaalintensiteit (X duizend euro per gesalarieerde werknemer)
Izw's	3 322,4	497,4	6,7
Niet-financiële vennootschappen (met uitzondering van de izw's)	60 846,4	2 353,4	25,9

Source : ICN.

2.3 MIDDELEN VAN DE IZW'S

2.3.1 HERKOMST VAN DE LOPENDE MIDDELEN VAN DE IZW'S

De lopende middelen van izw's komen enerzijds uit de marktoutput (de verkoop van goederen en diensten) en anderzijds uit de lopende overdrachten (giften, bepaalde subsidies enz.).¹²

Voor alle izw's samen komen deze middelen hoofdzakelijk van de overheden. Zoals tabel 6 laat zien, droegen zij in de periode 2009-2017 gemiddeld voor 46,4% bij aan de lopende middelen van de izw's. Op de tweede plaats komen de huishoudens, met een gemiddelde bijdrage van 27,7% van de middelen. De rest komt van vennootschappen, de izw's¹³ en de rest van de wereld/het buitenland.

Tabel 6 : Samenstelling van de lopende middelen van de izw's volgens bedrijfstak (in percentages, gemiddelde in de periode 2009-2017)

	Vennootschappen, izw's en buitenland	Overheden	Huishoudens	Totaal	Totaal (in miljoenen euro's)
Landbouw en industrie	90,8%	1,9% ¹⁴	7,3%	100,0%	514
Diensten	76,3%	4,9%	18,8%	100,0%	3.796
Onderwijs	23,2%	34,2%	42,5%	100,0%	844
Menselijke gezondheidszorg	1,8%	72,1%	26,1%	100,0%	13.790
Maatschappelijke dienstverlening	14,6%	55,7%	29,8%	100,0%	8.501
Kunsten, amusement en recreatie	28,2%	35,9%	36,0%	100,0%	1.235
Overige diensten	59,0%	8,7%	32,3%	100,0%	6.048
Totaal van de izw's	25,8%	46,4%	27,7%	100,0%	34.729

Bron: INR.

Aan de hand van tabel 6 kunnen we ook de financieringsbronnen per bedrijfstak analyseren.

12 Volgens de definities van het Europees Rekeningenstelsel (ERS 2010) worden alleen bepaalde subsidies voor non-profit-izw's geregistreerd als lopende overdrachten. Andere belangrijke subsidies, zoals voor de werkgelegenheid, worden niet als lopende overdrachten beschouwd, maar als subsidies voor de productie. Zij behoren niet tot de definitie van lopende middelen die hier wordt gebruikt.

13 Er kunnen inderdaad ook tussen de izw's operaties plaatsvinden.

14 Subsidies voor werkgelegenheid worden niet als overdrachten in de boekhouding opgenomen, maar als subsidies voor de productie (opgenomen bij de kosten). Hierdoor begrijpt men dit cijfer beter: de bedrijfstak 'landbouw en industrie' omvat immers tal van ondernemingen voor aangepast werk die overheidssteun krijgen voor de belangrijke vorm van werkgelegenheid die zij aanbieden.

In de bedrijfstak ‘menselijke gezondheidszorg’ is het gewicht van de overheidsfinanciering in de lopende middelen van de izw’s gemiddeld het grootst in de verslagperiode (72,1%). Ook de izw’s in de ‘maatschappelijke dienstverlening’ steunen sterk op overheidsmiddelen (55,7%). Daartegenover staan de bedrijfstakken ‘landbouw en industrie’ en ‘diensten’. De belangrijkste herkomst van hun middelen is te vinden bij de ondernemingen, de andere izw’s en in het buitenland. Dat is in mindere mate ook het geval voor ‘overige diensten’. We vermelden ook nog dat in de bedrijfstakken ‘onderwijs’ (42,5%), ‘kunsten, amusement en recreatie’ (36%) en in mindere mate ‘overige diensten’ (32,3%) de relatieve bijdrage van de huishoudens aan de lopende middelen van de izw’s duidelijk hoger is dan het gemiddelde.

2.3.2 OVERHEIDSFINANCIERING VAN DE IZW’S

De analyse hierboven vertrekt van het perspectief van de izw’s en bekijkt in detail wat het gewicht is van de publieke financiering in de totale lopende middelen en volgens de diverse bedrijfstakken. Een andere invalshoek is een analyse van de verdeling van de overheidsfinanciering over de diverse bedrijfstakken.

Tabel 7 laat zien dat de overheidsfinanciering voor izw’s zich hoofdzakelijk concentreert in de bedrijfstak ‘menselijke gezondheidszorg’,¹⁵ die 61,7% krijgt, en in ‘maatschappelijke dienstverlening’, die 29,3% ontvangt.

15 In het begrip ‘overheidsfinanciering’ zoals het hier wordt gehanteerd zitten ook de tussenkomsten door de overheid in de medische kosten van huishoudens. Zoals het Europese Rekeningenstelsel (ERS 2010) het opvat, worden deze tussenkomsten beschouwd als consumptieuitgaven van de overheid. Hoewel ze finaal bestemd zijn voor de huishoudens, ziet ERS 2010 het zo dat deze diensten door de overheid worden ‘gekocht’ bij de zorgverstrekkers (ziekenhuizen enz.). Om te materialiseren dat deze diensten ten gunste van de huishoudens worden gekocht, nemen de nationale rekeningen parallel en voor een equivalent bedrag een overdracht in natura op van de overheid naar de huishoudens. Deze manier van registreren verklaart het bijzonder grote aandeel van de overheidsfinanciering dat tabel 7 aangeeft voor de bedrijfstak ‘menselijke gezondheidszorg’.

Tabel 7 : Verdeling van de overheidsfinanciering van de izw's volgens de bedrijfstak, gemiddelde voor 2009-2017 (in percentages van de totale overheidsfinanciering van de izw's)

	Overheidsfinanciering in %	Bedragen in miljoenen euro's
Landbouw en industrie	0,1%	10
Diensten	1,1%	185
Onderwijs	1,8%	289
Menselijke gezondheidszorg	61,7%	9.946
Maatsch. Dienstverlening	29,3%	4.732
Kunsten, amusement en recreatie	2,7%	443
Overige diensten	3,2%	524
Totaal van de izw's	100,0%	16.128

Bron: INR.

De intensiteit van de overheidsfinanciering kan tot slot ook worden gemeten door de verhouding te berekenen tussen de overheidsfinanciering en de totale productiekosten. Dat gebeurt in tabel 8. Daaruit blijkt dat in de bedrijfstak 'menselijke gezondheidszorg' de overheidsfinanciering het hoogst is.

Daartegenover staan de izw's die zijn opgenomen in de bedrijfstakken 'landbouw en industrie' en 'diensten': hun overheidssubsidies per entiteit productiekosten zijn relatief laag.

Tabel 8 : Belang van de overheidsfinanciering van de izw's voor de diverse bedrijfstakken - gemiddelde voor 2009-2017

	Verkoop aan de overheid en lopende over- drachten met publieke midde- len (in miljoenen euro's)	Productiekos- ten (in miljoen- en euro's)	Verkoop aan de overheid en lopende overdrach- ten met publieke middelen, per eenheid productie- kosten
Landbouw en industrie	10	519	1,9 %
Diensten	185	3 843	4,8 %
Onderwijs	289	878	32,9 %
Menselijke gezondheidszorg	9 946	13 874	71,7 %
Maatsch. Dienstverlening	4 732	7 323	64,6 %
Kunsten, amusement en recreatie	443	1 206	36,7 %
Overige diensten	524	5 248	10,0 %
Totaal van de izw's	16 128	32 891	49,0 %

Bron: INR.

2.4 GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID BIJ DE IZW'S

Dit onderdeel is gewijd aan een gedetailleerde analyse van indicatoren in verband met de werkgelegenheid, zoals de netto creatie van werkgelegenheid, het uurloon en het aantal werkuren per gesalarieerde werknemer in de verenigingssector.

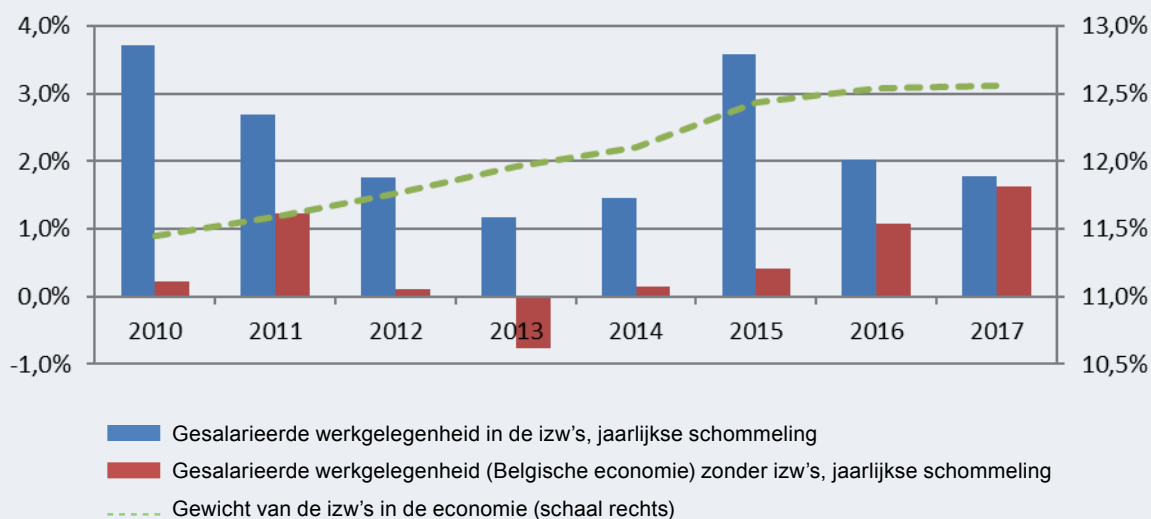
2.4.1 GESALARIEERDE WERKGELEGENHEID

2.4.1.1 PLAATS VAN DE IZW'S IN DE ECONOMIE

In het eerste luik van deze publicatie schetsten we de belangrijke plaats van de izw's in de verslagperiode als werkgevers.

Een meer gedetailleerde analyse laat zien dat sinds 2009 de toename van de werkgelegenheid systematisch hoger is in de verenigingssector dan in de rest van de economie. Het aandeel van de izw's in de totale werkgelegenheid is tussen 2009 en 2017 dan ook toegenomen: van 11,1 % tot 12,6%. Die toename is een constante.

Grafiek 5 : Gesalarieerde werkgelegenheid bij de izw's en in de economie als geheel; het economische gewicht van de izw's wat werkgelegenheid betreft

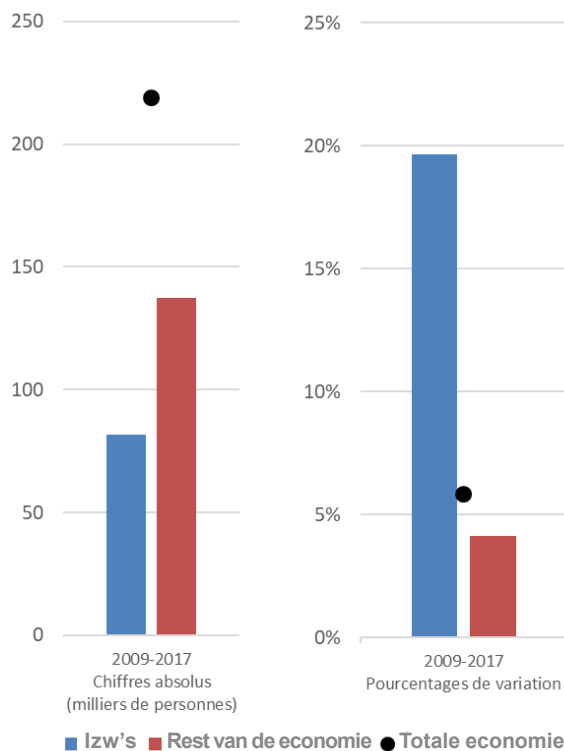
Bron: INR.

Zoals grafiek 6 laat zien, was de verenigingssector tussen 2009 en 2017 goed voor 81.700 bijkomende nieuwe jobs. In dezelfde periode creëerde men in de rest van de economie 137.200 banen. In absolute termen is de creatie van werkgelegenheid uiteraard lager in

de izw's, gezien de relatief beperkte omvang van de sector. Maar als we in relatieve termen denken, vatten we de dynamiek van de sector beter: tussen 2009 en 2017 nam het aantal gesalarieerde werknemers in de sector van de izw's toe met 19,7%, tegenover met slechts 4,1% in de rest van de economie. Globaal genomen droeg de sector van de izw's voor bijna 37,3% bij aan de netto jobcreatie tussen 2009 en 2017.

Die krachtige dynamiek bij de izw's is in de verslagperiode omgezet in een permanente netto jobcreatie, zelfs toen de rest van de economie verliezen leed wat het netto aantal jobs betreft, zoals dat in 2013 het geval was. Op jaarbasis zien we bij de izw's gemiddeld 10.200 jobs die worden gecreëerd, wat overeenkomt met een gemiddeld groeipercentage van 2,3%. De cijfers voor de rest van de economie bedragen 17.100 jobs en 0,5% gemiddelde groei.

Grafiek 6 : Netto jobcreatie in de izw's en in de rest van de economie, in absolute en relatieve termen - Gecumuleerde cijfers voor 2009-2017

Bron: INR.

We moeten hierbij wel opmerken dat er bij het percentage van de jobcreatie bij de izw's en in de rest van de economie sinds 2015 een convergerende tendens is. De jobcreatie heeft bij de vennootschappen weer wat dynamiek gekregen, vooral in 2016 en 2017.

Toch blijft het ook een feit dat de dynamiek van de izw's bevestigd wordt en dat er een tendens wordt voortgezet die we op een langere termijn ook al zagen (sinds 2000): de statistieken toonden toen al het toenemende gewicht van de verenigingssector op de arbeidsmarkt.¹⁶

2.4.1.2 BETAALDE WERKGELEGENHEID BIJ DE IZW'S IN 2017

In de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' is de werkgelegenheid het hoogst, met respectievelijk ongeveer 157.000 en 194.000 gesalarieerde werknemers in de izw's in 2017 (zie tabel 9). Deze twee takken staan samen in voor 70,5% van de totale gesalarieerde werkgelegenheid in de izw's.

Het ging in deze bedrijfstakken ook om een volgehouden dynamiek wat netto jobcreatie betreft, met een jaarlijkse gemiddelde groei in de werkgelegenheid van respectievelijk 2,3% en 2,8%. Er werken ongeveer 62.700 mensen in izw's die actief zijn in de tak 'diensten' (traditioneel een tak met een grote marktwerking). De werkgelegenheid steeg er jaarlijks met gemiddeld 1,8%.

De bedrijfstak 'overige diensten' tot slot stelt meer dan 42.000 mensen tewerk en er is sinds 2009 sprake van een gemiddelde groei met 0,8%.

Tabel 9 : Gesalarieerde werkgelegenheid, netto jobcreatie en evolutie van de werkgelegenheid in de izw's in de periode 2009-2017, per bedrijfstak

	Gesalarieerde werkgelegenheid 2009 (eenheden)	Gesalarieerde werkgelegenheid 2017 (eenheden)	Netto jobcreatie tussen 2009 en 2017 (eenheden)	Gemiddelde evolutie van de gesalarieerde werkgelegenheid (percentages)
Landbouw en industrie	12 055	12 549	494	0,5 %
Diensten	54 361	62 734	8 373	1,8 %
Onderwijs	9 503	10 831	1 327	1,6 %
Menselijke gezondheidszorg	131 031	156 793	25 762	2,3 %
Maatschappelijke dienstverlening	155 050	193 824	38 775	2,8 %
Kunsten, amusement en recreatie	13 601	17 986	4 385	3,6 %*
Overige diensten	40 018	42 650	2 632	0,8 %
TOTAAL van de izw's	415 620	497 367	81 748	2,3 %
Pro memoria: de rest van de economie	3 326 684	3 463 903	137 218	0,5 %

* De evolutie van de werkgelegenheid in de bedrijfstak 'kunsten, amusement en spektakel', die als het gaat om effectief tewerkgestelde werknemers relatief onbelangrijk is, is schatplichtig aan de organisatorische hervorming van de verenigingsstructuur die in de verslagperiode plaatsvond. Statistisch bekeken heeft deze reorganisatie geleid tot een overdracht van de werkgelegenheid bij de niet-financiële vennootschappen naar de izw's. We mogen deze evolutie dus niet zien als het resultaat van de creatie van werkgelegenheid.

Bron: INR.

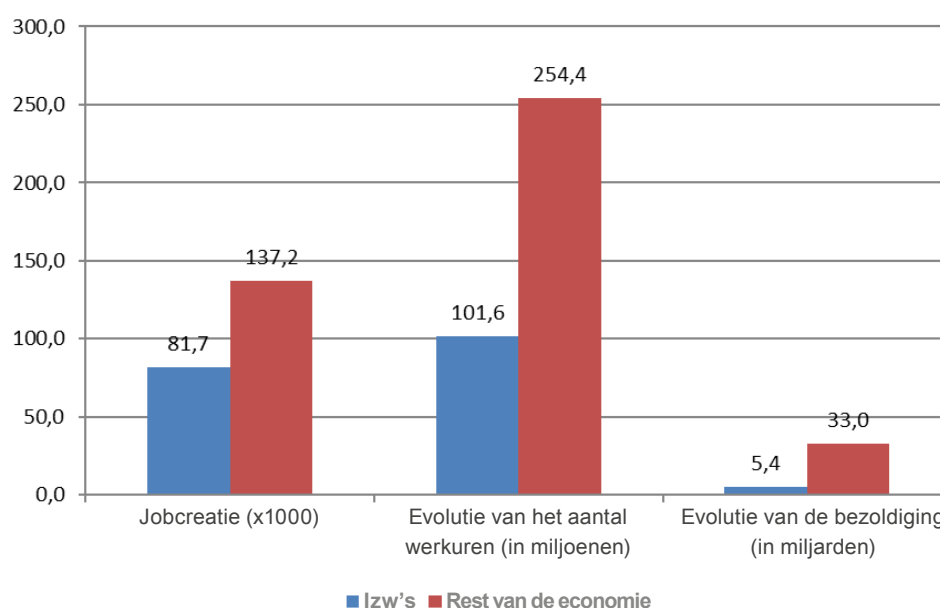
¹⁶ De statistieken over de izw's wat de jaren vóór 2009 betreft zijn niet helemaal vergelijkbaar, maar de grote revoluties blijven volstrekt relevant.

2.4.2 GEPRESTEERDE UREN EN SALARISSEN

De statistieken in verband met de werkgelegenheid in het vorige luik beperken zich tot het aantal personen dat werkt met een arbeidscontract; dat kan vol- of deeltijds zijn. De vaststellingen die we daar deden in verband met de evolutie van de werkgelegenheid vinden we niet noodzakelijk terug in die van het aantal gewerkte uren of de bezoldiging. Een meer gedetailleerde analyse dringt zich op.

Grafiek 7 laat zien dat de izw's relatief minder werkuren genereren dan de rest van de economie. De izw's stonden in de verslagperiode in voor netto 37,3% van de nieuwe gesalarieerden in de economie, maar hun bijdrage in aantal gewerkte uren bedraagt slechts 28,5%. Dat contrast geldt nog sterker wat de bezoldiging van de gesalarieerde werknemers betreft. De netto jobcreatie door het verenigingsleven gaat duidelijk niet gepaard met een even krachtige verhoging van de loonsom: de izw's stonden in voor slechts 14,0% van de groei van de totale loonsom in de economie.

Grafiek 7 : Evolutie van het aantal werkuren en de bezoldiging van gesalarieerden in de izw's en in de rest van de economie (gecumuleerd over 2009-2017)

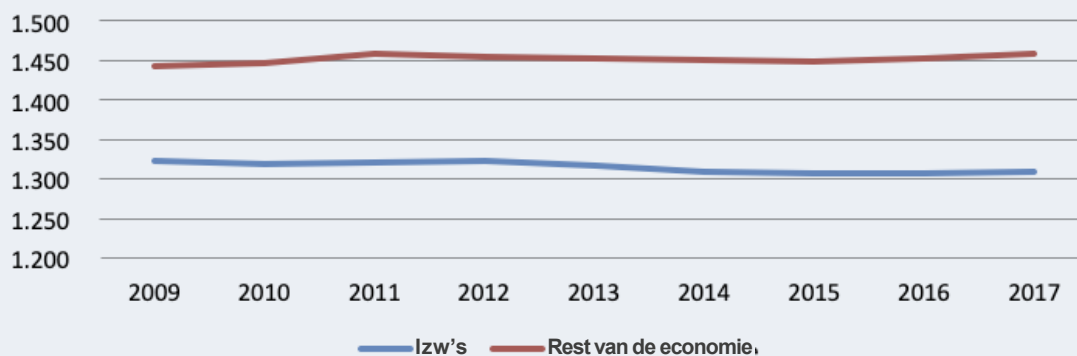
Source: ICN.

Er zijn verschillende verklaringen: in verhouding tot de rest van de economie creëren de izw's meer deeltijdse werkgelegenheid en de jobs die ze creëren worden minder goed betaald, wat ook blijkt uit de analyse die hier volgt.

Deze facetten over het werkregime en het uurloon zijn kenmerkend voor de aard van de werkgelegenheid bij verenigingen. We kunnen enkele indicatoren ter zake verder uitwerken.

Grafiek 8 : Gemiddeld aantal werkuren per gesalarieerde werknemer in de izw's en in de rest van de economie

Bron: INR.

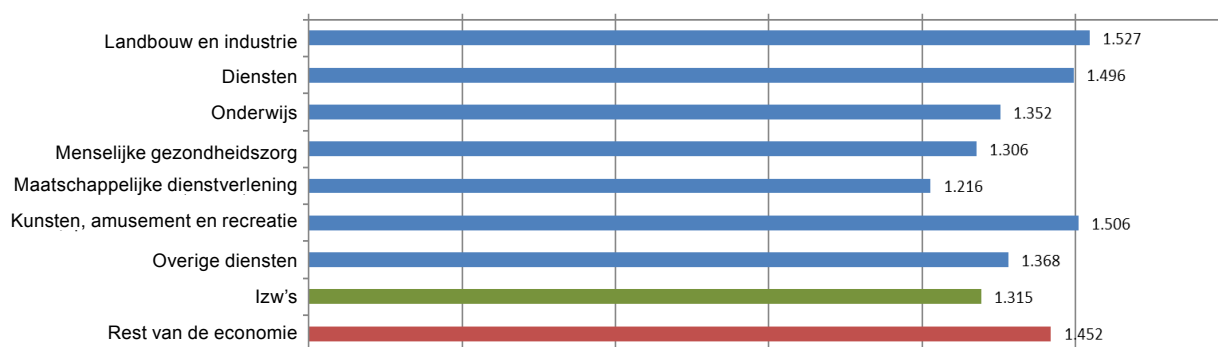

De werkgelegenheid waar we het in deze studie over hebben houdt geen rekening met de vraag of het gaat om voltijds of deeltijds werk. We hebben het hier dus niet over wat gewoonlijk 'voltijdse equivalenten' wordt genoemd. De eerste indicator die we in rekening brengen betreft het gemiddelde aantal werkuren per gesalarieerde werknemer.¹⁷ Zoals grafiek 8 laat zien, ligt dat gevoelig lager in de izw's als we het vergelijken met het gemiddelde aantal uren per gesalarieerde werknemer in de Belgische economie als geheel (alle sectoren door elkaar). Hieruit blijkt dat deeltijds werk (al dan niet vrijwillig gekozen) vaker voorkomt bij de izw's. We zien ook dat de kloof tussen de izw's en de rest van de economie lichtjes is toegenomen in de loop van de verslagperiode.

We moeten dit gegeven echter ook nuanceren: het maskeert een structureel effect dat nauw verbonden is met de bedrijfstakken waarin de izw's in hoofdzaak actief zijn (zie grafiek 9). Zoals hierboven al werd aangestipt, gaat het vooral om de izw's uit de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' waar het grootste aantal gesalarieerde werknemers in actief is. Nu blijkt dat het gemiddelde aantal uren dat werknemers in deze bedrijfstakken presteren, onder het niveau ligt van de andere takken van de economie. Met andere woorden: een verklaring voor het geringere gemiddelde aantal werkuren per werknemer in de izw's is te vinden in het gegeven dat de izw's in meerderheid actief zijn in bedrijfstakken die over het algemeen worden gekenmerkt door arbeidsvolumes per werknemer die onder het nationale gemiddelde liggen.

¹⁷ Wat de izw's betreft die behoren tot de niet-financiële vennootschappen (dat is meer dan de helft van de entiteiten in de populatie van de satellietrekening van de izw's): het arbeidsvolume wordt berekend op grond van een aanname: men gaat ervan uit dat op het niveau van elke bedrijfstak het gemiddelde aantal uren per werknemer hetzelfde is in de verenigingen als in de andere vennootschappen (die geen vzw's zijn). Dat komt omdat men niet beschikt over gedetailleerde gegevens in verband met het aantal gepresteerde uren per werknemer specifiek voor de izw's in deze sector. Wat de izw's betreft die worden gerangschikt in de sector van de izw's ten behoeve van de huishoudens, worden de individuele gegevens over het aantal gepresteerde uren wel specifiek in rekening gebracht.

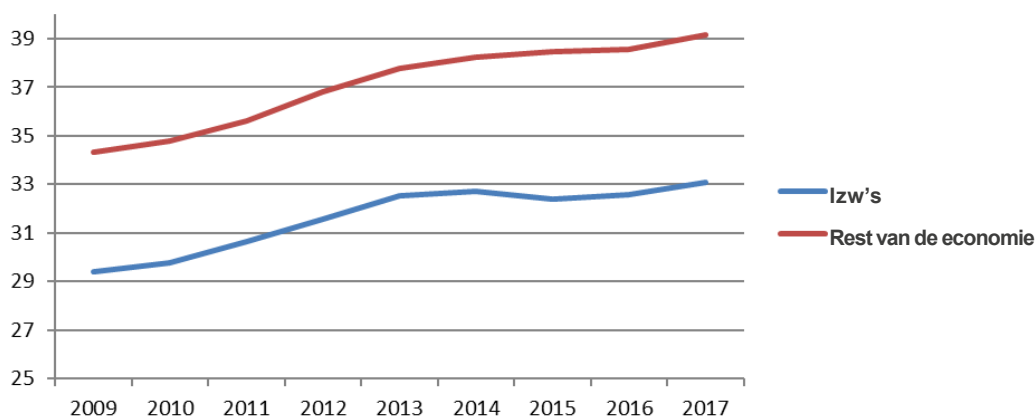
Grafiek 9 : Indicatoren in verband met de werkgelegenheid in de izw's - gemiddeld aantal werkuren per gesalarieerde werknemer per jaar (gemiddelde over de periode 2009-2017, x1000)

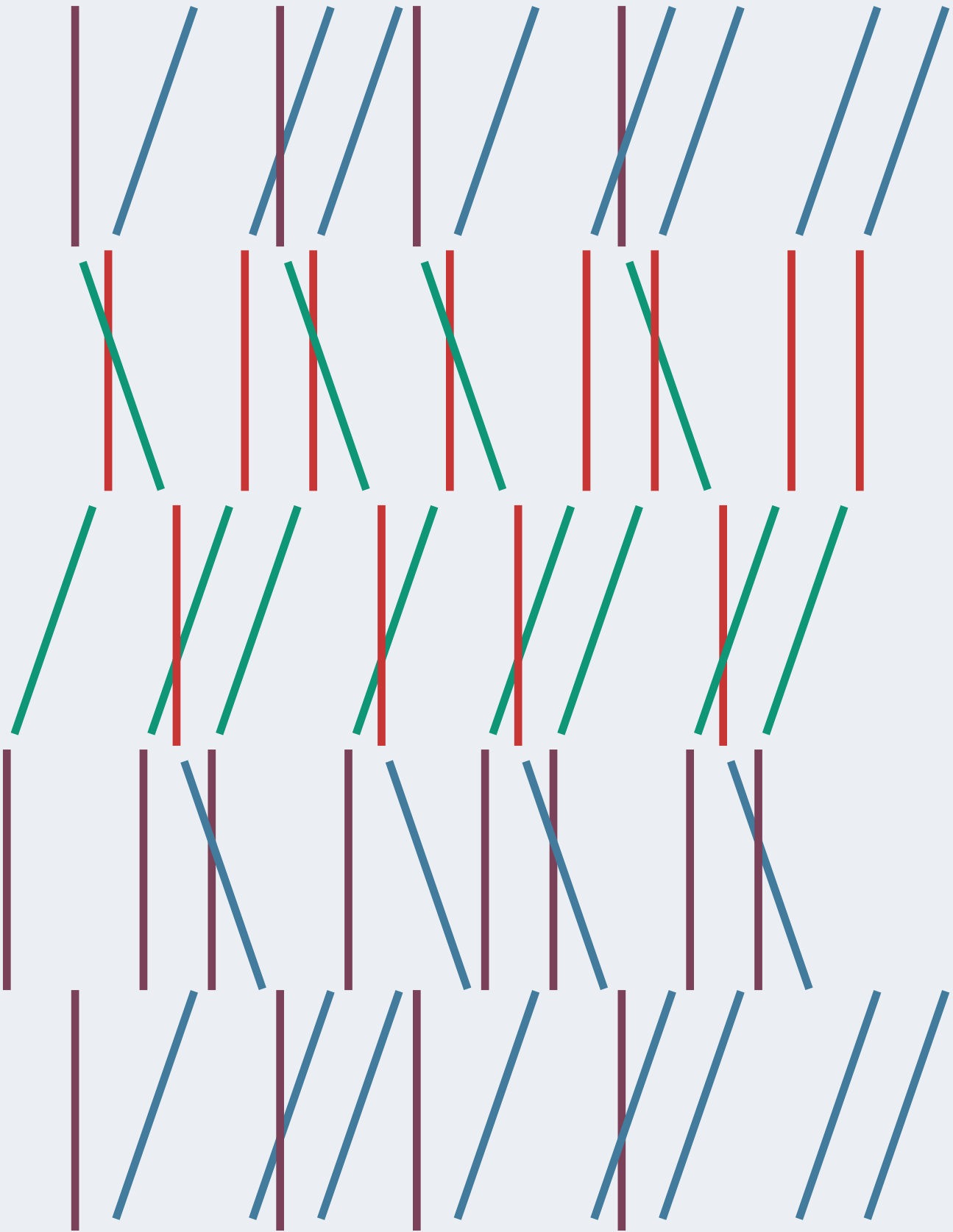
Bron: INR.

We zien ook nog (grafiek 10) dat het gemiddelde uurloon in de verenigingssector lager ligt dan in de rest van de economie. Het verschil komt in de buurt van gemiddeld 15% tijdens de verslagperiode. Er zijn twee verklaringen mogelijk, zonder dat de statistische data duidelijk maken wat het relatieve belang van de twee is: enerzijds is de financiële situatie van de izw's van die aard dat zij geen lonen kunnen aanbieden die zich op dezelfde hoogte bevinden als wat we in de rest van de economie zien. Anderzijds zijn de izw's vooral actief in bedrijfstakken met een lager uurloon, wat ook de vorm van de onderneming is.

Grafiek 10 : Uurloon dat de izw's betalen in vergelijking met de rest van de economie (in euro's)

Bron: INR.

Hoofdstuk 3. **De gewestelijke dimensie van
de sector van de izw's**

Op het moment dat we deze bladzijden schrijven is de nieuwe versie van de nationale rekeningen van België die het INR publiceert, er alleen nog maar voor de jaren 2015 tot 2017. Met het oog op de vergelijkbaarheid van de gegevens over de izw's en die over het geheel van de economie in elk gewest worden in het volgende luik daarom alleen de resultaten van deze drie jaar meegenomen. De statistische reeksen over de gewestelijke facetten van de satellietrekening van de izw's zullen worden uitgebreid met de periode 2009-2015 na de publicatie van de nieuwe reeksen 2009-2015 van de gewestelijke rekeningen. Die is gepland voor juni 2020.

In dit onderdeel geven en bespreken we drie indicatoren met een gewestelijke dimensie: het aantal izw's, de gesalarieerde werkgelegenheid waar zij voor instaan en de bezoldigingen van werknemers die ze genereren.

De populatie van de izw's was in 2017 als volgt verdeeld over de drie gewesten van het land: 5165 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (28% van het totaal), 6109 in het Vlaams Gewest (33,1%) en 7167 in het Waals Gewest (38,9%).

Tabel 10 : Verdeling van het aantal izw's* over de drie gewesten van het land in 2017

	Aantal izw's	Relatief aandeel
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	5 165	28,0 %
Vlaams Gewest	6 109	33,1 %
Waals Gewest	7 167	38,9 %
Totaal over het hele land (izw's)	18 441	100,0 %

* De populatie waar we hier over hebben blijft strikt beperkt tot izw's die gesalarieerd personeel tewerkstellen. In deze tabel zijn dus niet opgenomen: de izw's zonder gesalarieerd personeel die hun jaarrekeningen neerleggen bij de Balanscentrale of hun cijfers indienen bij de BTW. Bovendien wordt een izw met vestigingen in meer dan één gewest meegenomen in elk van de betrokken gewesten. Om die reden is het totale aantal izw's in de tabel verschillend van dat in tabel 1.

Bron: INR.

Kijken we naar de werkgelegenheid die de izw's verschaffen, dan is het beeld anders: het aandeel van de Brusselse izw's zakt tot 14,2% van de totale werkgelegenheid in de izw's van ons land in 2017. Hieruit blijkt dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een relatief hoog aantal izw's telt, maar ook dat ze gemiddeld kleiner zijn (wat het gemiddelde aantal werknemers per izw betreft). Daartegenover staat dat de izw's in Vlaanderen groter zijn, want hun aandeel in de izw-werkgelegenheid voor het geheel van het land bedraagt 59,2%. 26,6% van de totale werkgelegenheid bij izw's is te vinden in het Waals Gewest.

Tabel 11 : Verdeling van de gesalarieerde werkgelegenheid in de izw's over de drie gewesten van het land in 2017 (x1000)

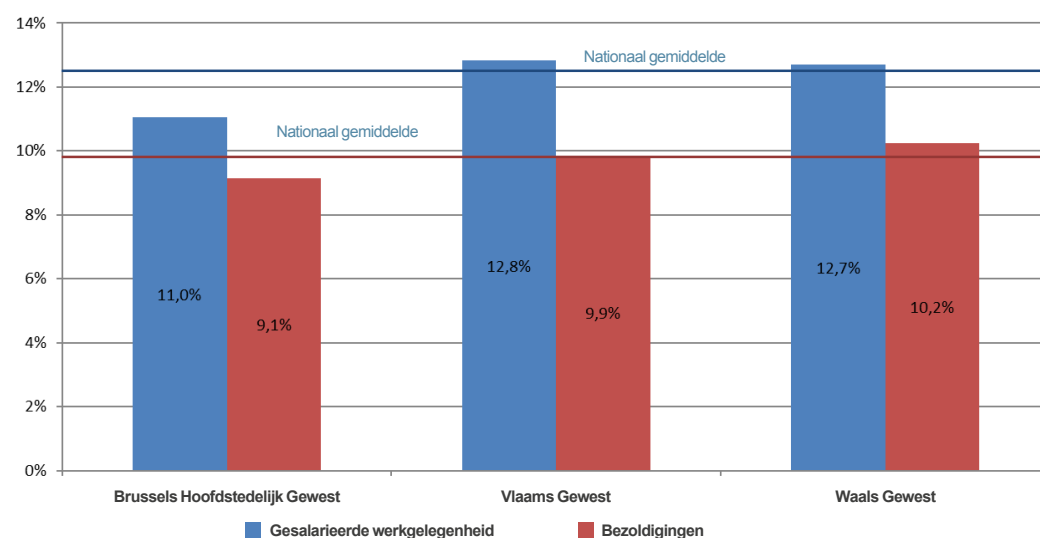
	Gesalarieerde werknemers (x1000)	Relatief aandeel
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	70,5	14,2 %
Vlaams Gewest	294,7	59,2 %
Waals Gewest	132,2	26,6 %
Totaal over het hele land (izw's)	497,4	100, 0%

Bron: INR.

Hier kan worden gewezen op twee belangrijke factoren die een verklaring bieden voor het verschil in gemiddelde grootte van de izw's naargelang van het gewest. Aan de ene kant is er op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een opvallende aanwezigheid van izw's die de belangen van bepaalde groepen behartigen of hun ideeëngoed uitdragen. Dat heeft te maken met het bijzondere statuut van Brussel als nationale en Europese hoofdstad. Deze izw's zijn relatief klein. Aan de andere kant telt het Vlaams Gewest meer ziekenhuisinstellingen dan de andere twee gewesten. Wat werkgelegenheid betreft, vormen zij de belangrijkste izw's. Hun verspreiding over de drie gewesten heeft dus een aanzienlijke impact op het relatieve aandeel in de werkgelegenheid bij de izw's

Een andere invalshoek meet het belang van de verenigingssector in de economie van elk gewest. Om dat te doen kan men de werkgelegenheid die de izw's in een gewest verschaffen, becijferen als een percentage van de gesalarieerde werkgelegenheid in dat gewest. Dat laat grafiek 11 zien.

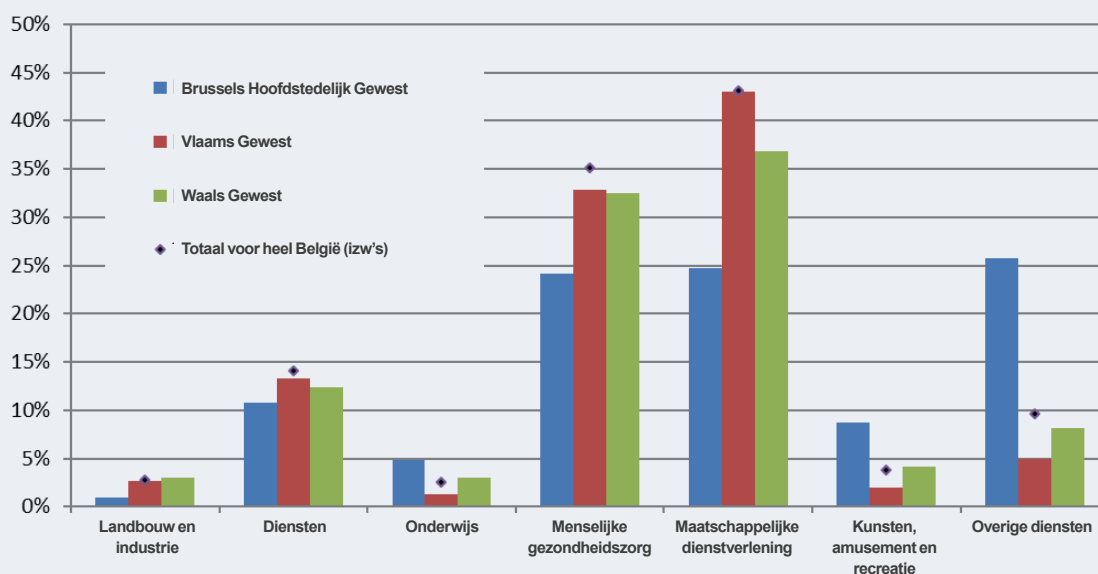
Grafiek 11 : Belang van de izw's in de economie van elk gewest (aandeel van de izw's in elk gewest in de gesalarieerde werkgelegenheid en de bezoldiging - gemiddelde over de periode 2015-2017)

Bron: INR.

Hieruit blijkt dat in de periode 2015-2017 gemiddeld genomen het gewicht van de izw's in de economie iets groter is in het Vlaams Gewest en in het Waals Gewest dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: respectievelijk 12,8% en 12,7% van de gesalarieerde werkgelegenheid in Vlaanderen en Wallonië vinden we bij de izw's, tegenover 11% in Brussel. De kloof is minder groot als we kijken naar de bezoldigingen: van 9,1% tot 10,2%, afhankelijk van het gewest. Het gemiddelde loon per izw is hoger in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Grafiek 12 : Werkgelegenheid van de izw's per gewest, ingedeeld volgens bedrijfstakken* (aandeel van elke bedrijfstak in de totale werkgelegenheid van de izw's in het gewest - gemiddelde over de periode 2015-2017)

Source : ICN.

Zoals we al aangaven in het luik over de structuur van de werkgelegenheid binnen de izw's, bevestigt de analyse per gewest het doorslaggevende belang van de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' op het vlak van werkgelegenheid, en dat in elk van de drie gewesten (zie grafiek 12).

Op te merken valt dat het gewicht van deze bedrijfstakken samen in het Vlaams Gewest (75,9%) nog groter is dan in het Waals Gewest (69,4%) en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (48,9%). De 'diensten' (met name handel, horeca, transport en immobiëlen) zijn in Vlaanderen lichtjes meer prominent aanwezig (13,3%) dan in Wallonië (12,3%) en in Brussel (10,8%). We merken nog op dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het vlak van werkgelegenheid in de izw's een groter aandeel heeft in de bedrijfstak 'overige diensten'. We herhalen dat daar met name verenigingen onder ressorteren die de belangen van bepaalde groepen behartigen of die opkomen voor hun ideeëngoed. Deze organisaties hebben door de aard van hun activiteiten de neiging om zich in Brussel te vestigen: behalve de nationale is dat ook de Europese hoofdstad. Meer dan 25% van de werkgelegenheid bij de izw's die in Brussel zijn gevestigd staat op het conto van dergelijke verenigingen, tegenover slechts 8,2% in het Waals Gewest en 4,9% in het Vlaams Gewest.

Hoofdstuk 4. Besluit

Dankzij het samenbrengen van de economische gegevens over de instellingen zonder winsttoegmerk (izw's) in één geheel van geïntegreerde rekeningen kunnen we het belang van de sector in België meten. Aan de hand van een analytische lezing van deze gegevens schetst dit besluit de belangrijkste kenmerken van de sector.

De methodologische veranderingen en de uitbreiding van de verslagperiode stellen de conclusies uit de vorige editie van dit rapport niet ter discussie.

Met een toegevoegde waarde die in 2017 5% van het bbp benadert, draagt de sector van de izw's significant bij aan de creatie van rijkdom in de Belgische economie. Aan de andere kant vertegenwoordigt de sector in datzelfde jaar 12,6% van de totale binnenlandse gesalarieerde werkgelegenheid. Dat nog hogere cijfer heeft alles te maken met de behoorlijk arbeidsintensieve productie.

In een vorige editie van dit rapport¹⁸ werd gewezen op de ononderbroken toename van deze verhouding in de periode 2000-2008, dankzij een groei van de werkgelegenheid die systematisch hoger lag in de sector van de izw's dan in de rest van de economie. Die tendens werd in de periode 2009-2017 nog eens bevestigd, ook als we rekening houden met de relatieve dynamiek bij de creatie van werkgelegenheid in de rest van de economie in 2016 en 2017.

De sector van de izw's omvat een brede waaier aan activiteiten. Het grootste aantal izw's vinden we in de bedrijfstak 'overige diensten', maar de economische activiteit van de sector wordt beheerst door de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening'. De organisaties in deze twee bedrijfstakken zijn over het algemeen groter. In een context van een vergrijzende bevolking zouden zij de motor moeten worden van de toekomstige groei van deze economische sector.

De bestedingen van de izw's worden gekenmerkt door het overwicht van de kostenpost 'bezoldigingen'. Dat wijst op een productiestructuur die arbeidsintensiever is dan in vennootschappen. Twee andere kenmerken van de structuur van de bestedingen in de izw's zijn: het erg geringe aandeel van de financiële lasten aan de ene kant, en van de negatieve netto belastingen op de productie aan de andere kant. Dat verraadt het gesubsidieerde karakter van de izw's.

De lopende middelen van de izw's komen hoofdzakelijk van de inkomsten uit de verkoop van goederen en diensten, en van lopende overdrachten. Wat de herkomst van de middelen betreft, is het beeld enigszins heterogeen naargelang van de betrokken bedrijfstak. In de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' was de overheidsfinanciering in 2017 goed voor meer dan de helft van de totale middelen van de betrokken izw's, terwijl de middelen in de andere bedrijfstakken hoofdzakelijk komen van de huishoudens, ondernemingen, izw's zelf en het buitenland. In absolute termen zijn de takken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' de belangrijkste begunstigden van overheidssubsidies.

¹⁸ Het economische gewicht van de verenigingen in België (editie 2011), Nationale Bank van België - Koning Boudewijnstichting, Brussel, 2011.

De indicatoren over de gewestelijke dimensie van de sector van de izw's beperken zich tot de arbeidsmarkt. Maar als we de werkgelegenheid beschouwen als een indicator van het gewicht van de sector van de izw's in de economie van elk gewest, dan wordt duidelijk dat de izw's relatief bekeken een iets belangrijker plaats innemen in het Vlaams en het Waals Gewest dan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op het nationale niveau maken de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' de belangrijkste

Op het nationale niveau maken de bedrijfstakken 'menselijke gezondheidszorg' en 'maatschappelijke dienstverlening' de belangrijkste activiteiten uit van de izw's, en dat in de drie gewesten van het land, zij het nog iets meer uitgesproken in het Vlaams Gewest. In de nationale en Europese hoofdstad Brussel zien we bij de izw's wat werkgelegenheid betreft een groter aandeel van de bedrijfstak 'overige diensten'. Daarin zijn de verenigingen vervat die de belangen van bepaalde groepen behartigen en die opkomen voor hun ideeëngoed.

BIJLAGE - AFBAKENING VAN DE ACTIVITEITEN PER BEDRIJFSTAK

Tabel A1 hieronder beschrijft de afbakening van de zeven groepen met hun belangrijkste activiteiten die in dit rapport worden gebruikt. Ze is een gevolg van de overname (sinds 2011) van de classificatie van de NACE-BEL 2008-activiteiten in de nationale rekeningen.

Tabel A1 - Classificatie van de bedrijfstakken van de izw's

	NACE-BEL 2008	
	Secties	Onderverdeling
Landbouw en industrie	A tot F	01-43
Diensten	G tot N	45-82
Handel	G	45-47
Verschaffen van accommodatie, restauratie	I	55-56
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	M	72
Terbeschikkingstelling van personeel	N	78
Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante activiteiten	N	79
Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	N	82
Overige diensten	H, J tot N	49-81 behalve 55, 56, 72, 78 en 79
Onderwijs	P	85
Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	Q	86-88
Menselijke gezondheidszorg	Q	86
Maatschappelijke dienstverlening	Q	87 en 88
Verpleeginstellingen met huisvesting	Q	87
Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting	Q	88
Kunsten, amusement en recreatie	R	90-93
Artistieke en culturele activiteiten	R	90-91
Sport, ontspanning en recreatie	R	92-93
Overige diensten	S	94-96
Verenigingen	S	94
Persoonlijke diensten	S	95-96

Bron: INR.

www.kbs-frb.be

Koning Boudewijnstichting,
stichting van openbaar nut
Brederodestraat 21, 1000 Brussel
info@kbs-frb.be 02-500 45 55
Giften vanaf 40 euro op onze rekening
IBAN: BE10 0000 0000 0404
BIC: BPOTBEB1 geven aanleiding tot
een belastingvermindering van 45 %
op het werkelijk gestorte bedrag.

Koning Boudewijnstichting **Samen werken aan een betere samenleving**

De Koning Boudewijnstichting heeft als opdracht bij te dragen tot een betere samenleving.

De Stichting is in België en Europa een actor van verandering en innovatie in dienst van het algemeen belang en van de maatschappelijke cohesie. Ze zet zich in om een maximale impact te realiseren door de competenties van organisaties en personen te versterken. Ze stimuleert doeltreffende filantropie bij personen en ondernemingen.

Integriteit, transparantie, pluralisme, onafhankelijkheid, respect voor diversiteit en bevorderen van solidariteit zijn haar belangrijkste waarden.

Haar actiedomeinen momenteel zijn armoede en sociale rechtvaardigheid, filantropie, gezondheid, maatschappelijk engagement, ontwikkeling van talenten, democratie, Europese integratie, erfgoed en ontwikkelingssamenwerking.

De Koning Boudewijnstichting werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en aan alle schenkers voor hun gewaardeerde steun.

www.kbs-frb.be

Abonneer u op onze e-news www.goededoelen.be

Volg ons op

PUB N° 3708

Het economische gewicht van instellingen zonder
winstoogmerk in België